

RETTENS DOM (Første Afdeling)
24. oktober 1991 *

Indhold

Sagsfremstilling.....	II - 1183
Retsforhandlinger.....	II - 1192
Parternes påstande	II - 1193
Realiteten.....	II - 1194
Retten til kontradiktion.....	II - 1194
Beviset for overtrædelsen	II - 1196
1. Bevismæssige konstateringer	II - 1197
A — Systemet med regelmæssige møder	II - 1197
a) Den anfægtede retsakt.....	II - 1197
b) Parternes anbringender	II - 1197
c) Rettens vurdering	II - 1198
B — Prisinitiativerne	II - 1200
a) Den anfægtede retsakt.....	II - 1200
b) Parternes anbringender	II - 1207
c) Rettens vurdering	II - 1211

* Processprog: fransk.

ATOCHEM MOD KOMMISSIONEN

C — Foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne	II - 1215
a) Den anfægtede retsakt.....	II - 1215
b) Parternes anbringender	II - 1216
c) Rettens vurdering	II - 1218
D — Mængdemål og kvoter	II - 1220
a) Den anfægtede retsakt.....	II - 1220
b) Parternes anbringender	II - 1223
c) Rettens vurdering	II - 1229
2. Anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1	II - 1239
A — Den anfægtede retsakt	II - 1239
B — Parternes anbringender	II - 1242
C — Rettens vurdering	II - 1244
Begrundelsen.....	II - 1245
1. Vedtagelsen af en enkelt beslutning.....	II - 2145
2. Utilstrækkelig begrundelse	II - 1246
Bøden.....	II - 1248
Sagens omkostninger	II - 1249
	II - 1181

I sag T-3/89,

Atochem SA, Puteaux, Hauts-de-Seine (Frankrig), ved advokaterne X. de Roux og Ch.-H. Léger, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Hoss & Elvinger, 15, Côte d'Eich,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved ledende juridisk konsulent A. McClellan, som befuldmægtiget, først bistået af L. Gyselen, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, og derefter af advokat N. Coutrelis, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos R. Hayder, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Centre Wagner, Kirchberg,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-Traktatens artikel 85 (IV/31.149 — polypropylen, EFT L 230, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Første Afdeling)

sammensat af præsidenten, J. L. Cruz Vilaça, og dommerne R. Schintgen, D. A. O. Edward, H. Kirschner og K. Lenaerts,

generaladvokat: B. Vesterdorf
justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling, og efter at parterne har afgivet indlæg under den mundtlig forhandling, der fandt sted fra den 10. til den 15. december 1990,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 10. juli 1991,
afsagt følgende

Dom

Sagsfremstilling

- 1 Nærværende sag vedrører en beslutning fra Kommissionen, der pålagde femten polypropylenproducenter en bøde for overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1. Det produkt, der er genstand for den anfægtede beslutning (herefter benævnt »beslutningen«), er en af de vigtigste termoplastiske polymerer, som sælges »in bulk«. Polypropylen sælges af producenterne til videreforarbejdning og omdannelse til hel- eller halvfabrikata. De største polypropylenproducenter fremstiller over hundrede forskellige produktkvaliteter og dækker således en lang række forskellige anvendelsesformål. De væsentligste grundkvaliteter benævnes rafia, homopolymerisater til sprøjttestøbning, copolymerisater til sprøjttestøbning, slagfaste copolymerisater og folie. De virksomheder, beslutningen er rettet til, er alle førende producenter i den petrokemiske industri.

- 2 Det vesteuropæiske marked for polypropylen forsynes næsten udelukkende fra produktionsanlæg i Europa. Før 1977 blev markedet dækket af ti producenter, nemlig Montedison (der ændrede navn til Montepolimeri SpA og senere til Montedipe SpA), Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc og Shell International Chemical Company Ltd (kaldet »de fire store«), der tilsammen havde en markedsandel på 64%, Enichem Anic SpA, Italien, Rhône-Poulenc SA, Frankrig, Alcudia, Spanien, Chemische Werke Hüls og BASF AG, begge Tyskland, og Chemie Linz AG, Østrig. Efter udløbet af de patenter, som Montedison var indehaver af, kom der i 1977 syv nye producenter på det vesteuropæiske marked: Amoco og Hercules Chemicals NV i Belgien, ATO Chimie SA og Solvay & Cie SA i Frankrig, SIR i Italien, DSM NV i Nederlandene og Taqsa i Spanien. Den norske producent Saga Petrokjemi AS & Co. påbegyndte sin virksomhed i midten af 1978 og Petrofina SA i 1980. De nytilkomne producenter havde en officiel produktionskapacitet på tilsammen ca. 480 000 ton, hvilket indebar en betydelig forøgelse af produktionskapaciteten i Vesteuropa, der i en årrække ikke kunne opvejes af stigningen i efterspørgslen. Dette medførte en ringe udnyttelse af produktionskapaciteten, men udnyttelsesgraden steg gradvist fra 60% i 1977 til 90% i 1983. Ifølge beslutningen har udbud og efterspørgsel siden 1982 stort set svaret til hinanden. I størstedelen af referenceperioden (1977-1983) blev polypropylenmarkedet imidlertid betragtet som værende præget af enten lav rentabilitet eller betydelige tab, navnlig som følge af høje faste omkostninger og stigningen i prisen på råstoffet polypropylen. Det frem-

går af beslutningen (8. betragtning), at Montepolimeri i 1983 havde en andel på 18% af det europæiske polypropylenmarked, mens Imperial Chemical Industries plc, Shell International Chemical Company Ltd og Hoechst AG hver havde en markedsandel på 11%, Hercules Chemicals NV knap 6%, ATO Chimie SA, BASF AG, DSM NV, Chemische Werke Hüls, Chemie Linz AG, Solvay & Cie SA og Saga Petrokjemii AS & Co. hver mellem 3% og 5% og Petrofina SA ca. 2%. Der foregik en omfattende handel med polypropylen mellem medlemsstaterne, idet hver af de ti EF-producenter solgte produktet i de fleste, om ikke alle, medlemsstater.

- 3 ATO Chimie SA var blandt de syv nye producenter, der kom ind på markedet i 1977. På polypropylenmarkedet var selskabet kun en lille producent med en markedsandel på mellem 3,1% og 3,2%.

- 4 Den 13. og den 14. oktober 1983 foretog tjenestemænd fra Kommissionen i medfør af artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i Traktatens artikler 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81, herefter benævnt »forordning nr. 17«), samtidige kontrolundersøgelser hos følgende virksomheder, der fremstillede og leverede polypropylen til Fællesskabets marked:

— ATO Chimie SA, nu Atochem (herefter benævnt »ATO«)

— BASF AG (herefter benævnt »BASF«)

— DSM NV (herefter benævnt »DSM«)

— Hercules Chemicals NV (herefter benævnt »Hercules«)

— Hoechst AG (herefter benævnt »Hoechst«)

— Chemische Werke Hüls (herefter benævnt »Hüls«)

- Imperial Chemical Industries plc (herefter benævnt »ICI«)
- Montepolimeri SpA, nu Montedipe (herefter benævnt »Monte«)
- Shell International Chemical Company Ltd (herefter benævnt »Shell«)
- Solvay & Cie SA (herefter benævnt »Solvay«)
- BP Chimie (herefter benævnt »BP«).

Der blev ikke foretaget kontrolundersøgelser hos Rhône-Poulenc SA eller Enichem Anic SpA.

- 5 Efter disse kontrolundersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring om oplysninger, ikke blot over for de anførte virksomheder, men også over for følgende virksomheder:

- Amoco
- Chemie Linz AG (herefter benævnt »Linz«)
- Saga Petrokjemi AS & Co., der nu er en del af Statoil (herefter benævnt »Stat-oil«)
- Petrofina SA (herefter benævnt »Petrofina«)
- Enichem Anic SpA (herefter benævnt »Anic«).

Linz, der er et østrigsk selskab, anfægtede Kommissionens ret til at anmode herom og nægtede at efterkomme begæringen. Kommissionens tjenestemænd foretog herefter i medfør af artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 17 kontrolundersøgelser hos Anic og hos Saga's britiske datterselskab, Saga Petrochemicals UK Ltd, samt hos Linz' salgsagenter i Det Forenede Kongerige og Tyskland. Der blev ikke over for Rhône-Poulenc fremsat begæring om oplysninger.

- 6 Kommissionen konkluderede på grundlag af de oplysninger, der blev tilvejebragt i forbindelse med kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger, at de pågældende producenter fra 1977 til 1983 ved en række prisinitiativer i strid med EØF-Traktatens artikel 85 regelmæssigt havde fastsat målpriser og udviklet et system med årlig kontrol af salgsmængder med henblik på at fordele det til rådighed værende marked ud fra aftalte mængder eller procentsatser. Kommissionen besluttede derfor den 30. april 1984 at iværksætte en procedure i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17, og i maj 1984 fremsendte den en skriftlig meddelelse om klagepunkterne til de nævnte virksomheder med undtagelse af Anic og Rhône-Poulenc. Alle de virksomheder, meddelelsen var rettet til, svarede skriftligt.

- 7 Den 24. oktober 1984 mødtes den af Kommissionen udpegede høringskonsulent med de juridiske rådgivere for de virksomheder, som havde modtaget meddelelsen om klagepunkter, for at aftale den nærmere procedure for den høring, der skulle finde sted som led i den administrative procedure. Høringen skulle påbegyndes den 12. november 1984. Under dette møde meddelte Kommissionen endvidere, at den under henvisning til den argumentation, virksomhederne havde fremført i deres svar på meddelelsen om klagepunkter, straks ville fremsende yderligere bevismateriale vedrørende iværksættelsen af prisinitiativerne som supplement til det bevismateriale, som de allerede var i besiddelse af. Kommissionen fremsendte således den 31. oktober 1984 til virksomhedernes juridiske rådgivere en række dokumenter med kopi af prisinstrukser, som producenterne havde meddelt deres salgskontorer, og tabeller, som gengav dokumenternes indhold. Af hensyn til beskyttelsen af forretningshemmeligheder fastsatte Kommissionen visse betingelser for fremsendelsen af disse dokumenter. Navnlig måtte virksomhedernes salgsafdelinger ikke gøres bekendt med dokumenterne. Advokaterne for flere af virksomhederne afslog imidlertid at efterkomme betingelserne og tilbagesendte dokumenterne inden høringen.

- 8 På baggrund af de oplysninger, der var fremkommet i de skriftlige svar på meddelelsen om klagepunkter, besluttede Kommissionen at udvide proceduren til også at omfatte Anic og Rhône-Poulenc. Der blev derfor den 25. oktober 1984 til selskaberne fremsendt en meddelelse om klagepunkter svarende til den meddelelse, der var fremsendt til de øvrige femten virksomheder.
- 9 Den første høringsrunde fandt sted fra den 12. til den 20. november 1984, hvorunder alle virksomheder blev hørt med undtagelse af Shell (der havde nægtet at deltage i enhver høring), Anic, ICI og Rhône-Poulenc (som fandt, at de ikke havde været i stand til at forberede sagen).
- 10 Under høringen afslog flere virksomheder at tage stilling til de punkter, der var rejst i de dokumenter, som var fremsendt til dem den 31. oktober 1984. De gjorde i denne forbindelse gældende, at Kommissionen væsentligt havde ændret sin argumentation, og at de i hvert fald burde have lejlighed til at fremsætte skriftlige bemærkninger. Andre virksomheder hævdede, at de ikke havde haft tilstrækkelig tid til at gennemgå dokumenterne før høringen. Advokaterne for BASF, DSM, Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Monte, Petrofina og Solvay fremsendte en fælles skrivelse herom til Kommissionen den 28. november 1984. Hüls meddelte ved skrivelse af 4. december 1984, at selskabet tilsluttede sig dette synspunkt.
- 11 Kommissionen fremsendte derfor den 29. marts 1985 en ny række dokumenter, der omfattede prisinstrukser, som virksomhederne havde givet til deres salgskontorer, vedlagt tabeller vedrørende priserne, samt et sammendrag af beviserne vedrørende hvert af de prisinitiativer, med hensyn til hvilke Kommissionen havde dokumenter. Kommissionen opfordrede virksomhederne til at svare herpå, dels skriftligt, dels under en ny høringsrunde, og meddelte, at den frafaldt de betingelser, der var fastsat i første omgang, vedrørende overgivelse af dokumenterne til salgsafdelingerne.
- 12 Kommissionen svarede ved en anden skrivelse af samme dato på de af advokaterne fremførte argumenter, hvorefter den ikke have givet en præcis, retlig definition af det påståede kartel i overensstemmelse med Traktatens artikel 85, stk. 1, og den opfordrede virksomhederne til at fremkomme med deres skriftlige og mundtlige bemærkninger.

- 13 Der fandt en ny høringsrunde sted den 8. til den 11. juli 1985 og den 25. juli 1985. Anic, ICI og Rhône-Poulenc fremsatte her deres bemærkninger, og de andre virksomheder (med undtagelse af Shell) kommenterede de punkter, der var rejst i Kommissionens to skrivelser af 29. marts 1985.
- 14 Udkast til referat af høringerne med den nødvendige dokumentation blev fremsendt til medlemmerne af Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål (herefter benævnt »Det Rådgivende Udvalg«) den 19. november 1985 og til virksomhederne den 25. november 1985. Det Rådgivende Udvalg vedtog sin udtalelse ved det 170. møde den 5.-6. december 1985.
- 15 På grundlag af denne procedure vedtog Kommissionen den 23. april 1986 den anfægtede beslutning, der lyder således:

»Artikel 1

Anic SpA, ATO Chimie SA (nu Atochem), BASF AG, DSM NV, Hercules Chemicals NV, Hoechst AG, Chemische Werke Hüls (nu Hüls AG), ICI plc, Chemische Werke Linz, Montepolimeri SpA (nu Montedipe), Petrofina SA, Rhône-Poulenc SA, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay & Cie og Saga Petrokjemi AS & Co. (tilhører nu Statoil) har overtrådt EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, ved:

- for Anic's vedkommende, fra omkring november 1977 eller 1978 og til sent i 1982 eller begyndelsen af 1983,
- for Rhône-Poulenc's vedkommende, fra omkring november 1977 og til udgangen af 1980,
- for Petrofina's vedkommende, fra 1980 og mindst til november 1983,
- for Hoechst's, ICI's, Montepolimeri's og Shell's vedkommende, fra omkring midten af 1977 og mindst til november 1983,

- for Hercules', Linz', Saga's og Solvay's vedkommende, fra omkring november 1977 og mindst til november 1983,
- for ATO's vedkommende, senest fra 1978 og mindst til november 1983,
- for BASF's, DSM's og Hüls' vedkommende, fra et tidspunkt mellem 1977 og 1979 og mindst til november 1983,

at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, der havde sin oprindelse i 1977, og hvorved de producenter, der leverer polypropylen på Fællesskabets område:

- a) kontaktede hinanden og regelmæssigt (fra begyndelsen af 1981 to gange om måneden) mødtes på en række hemmelige møder for at drøfte og fastlægge deres forretningspolitik
- b) fra tid til anden fastsatte 'målpriser' (eller minimumspriser) for salg af produktet i hver af EF's medlemsstater
- c) vedtog forskellige foranstaltninger med det formål at lette iværksættelsen af sådanne målpriser, omfattende (hovedsagelig) midlertidige produktionsbegrænsninger, udveksling af detaljerede oplysninger om deres leverancer, afholdelse af lokale møder og fra slutningen af 1982 et 'kundeledelsessystem' med henblik på gennemførelse af prisforhøjelser over for bestemte kunder
- d) indførte samtidige prisforhøjelser for at virkeliggøre disse mål
- e) delte markedet ved at tildele hver producent et årligt salgsmål eller en årlig 'kvote' (1979, 1980 og i det mindste en del af 1983) eller, i mangel af en endelig aftale for hele året, krævede, at producenterne begrænsede deres salg i hver måned på basis af salget i en foregående periode (1981, 1982).

Artikel 2

De i artikel 1 nævnte virksomheder skal omgående bringe den nævnte overtrædelse til ophør (såfremt dette ikke allerede er tilfældet) og skal for fremtiden afstå fra enhver aftale eller samordnet praksis med samme eller tilsvarende mål eller virkning, herunder enhver udveksling af oplysninger af en art, der normalt betragtes som forretningshemmeligheder, hvorved deltagerne direkte eller indirekte informeres om andre individuelle producenters produktion, leverancer, lagre, salgspriser, omkostninger eller investeringer, eller hvorved de kunne overvåge tilslutning til udtrykkelige eller stiltiende aftaler eller samordninger vedrørende priser eller markedsdeling i EF. Enhver udveksling af generelle oplysninger, som producenterne måtte deltage i (f.eks. via Fides), skal være udformet således, at der ikke meddeles oplysninger, hvoraf individuelle producenters adfærd kan udledes, og navnlig skal virksomhederne afstå fra indbyrdes at udveksle enhver yderligere oplysning af relevans for konkurrencen, der ikke er omfattet af den generelle informationsudvekslingsordning.

Artikel 3

For den i artikel 1 fastslåede overtrædelse pålægges nedenstående virksomheder følgende bøder:

- i) Anic SpA, en bøde på 750 000 ECU, eller 1 103 692 500 LIT
- ii) Atochem, en bøde på 1 750 000 ECU, eller 11 973 325 FF
- iii) BASF AG, en bøde på 2 500 000 ECU, eller 5 362 225 DM
- iv) DSM NV, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 6 657 640 HFL
- v) Hercules Chemicals NV, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 120 569 620 BFR

- vi) Hoechst AG, en bøde på 9 000 000 ECU, eller 19 304 010 DM
- vii) Hüls AG, en bøde på 2 750 000 ECU, eller 5 898 447,50 DM
- viii) ICI plc, en bøde på 10 000 000 ECU, eller 6 447 970 UKL
- ix) Chemische Werke Linz, en bøde på 1 000 000 ECU, eller 1 471 590 000 LIT
- x) Montedipe, en bøde på 11 000 000 ECU, eller 16 187 490 000 LIT
- xi) Petrofina SA, en bøde på 600 000 ECU, eller 26 306 100 BFR
- xii) Rhône-Poulenc SA, en bøde på 500 000 ECU, eller 3 420 950 FF
- xiii) Shell International Chemical Company Ltd, en bøde på 9 000 000 ECU, eller 5 803 173 UKL
- xiv) Solvay & Cie, en bøde på 2 500 000 ECU, eller 109 608 750 BFR
- xv) Statoil, Den Norske Stats Oljeselskab AS (der har overtaget Saga Petrok-jemi), en bøde på 1 000 000 ECU, eller 644 797 UKL.

Artikel 4 og 5

(udelades)«.

¹⁶ Den 8. juli 1986 blev det endelige referat af høringerne med de af virksomhederne ønskede rettelser, tilføjelser og udeladelser fremsendt til disse.

Retsforhandlinger

- 17 Sagsøgeren har herefter ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 25. juli 1986 anlagt nærværende sag med påstand om annullation af beslutningen. Tretten af de fjorten andre virksomheder, beslutningen var rettet til, har ligeledes anlagt annullationssøgsmål (sagerne T-1/89, T-2/89, T-4/89 og T-6/89 — T-15/89).
- 18 Den skriftlige forhandling har i det hele fundet sted for Domstolen.
- 19 Domstolen har ved kendelse af 15. november 1989 hjemvist denne sag og de tretten andre sager til Retten, jf. artikel 14 i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (herefter benævnt »Rådets afgørelse af 24. oktober 1988«).
- 20 Rettens præsident har i henhold til afgørelsens artikel 2, stk. 3, udpeget en generaladvokat.
- 21 Rettens justitssekretær anmodede ved skrivelse af 3. maj 1990 parterne om at deltage i et uformelt møde med henblik på at tilrettelægge den mundtlige forhandling. Dette møde fandt sted den 28. juni 1990.
- 22 Ved skrivelse af 9. juli 1990 anmodede Rettens justitssekretær parterne om at fremkomme med deres bemærkninger til, at sagerne T-1/89 — T-4/89 og T-6/89 — T-15/89 eventuelt blev forenet med henblik på den mundtlige forhandling. Ingen af parterne gjorde indsigelse herimod.
- 23 Retten har herefter ved kendelse af 25. september 1990 besluttet at forene de nævnte sager med henblik på den mundtlige forhandling, idet disse har forbindelse med hinanden, jf. artikel 43 i Domstolens procesreglement, der i henhold til artikel

11, stk. 3, i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 finder tilsvarende anvendelse på proceduren for Retten.

- 24 Retten har ved kendelse af 15. november 1990 truffet afgørelse vedrørende de anmodninger om fortrolig behandling, der var indgivet af sagsøgerne i sagerne T-2/89, T-3/89, T-9/89, T-11/89, T-12/89 og T-13/89, og har delvis imødekommet disse.
- 25 Parterne har ved skrivelser indleveret til Rettens Justitskontor i perioden fra den 9. oktober til den 29. november 1990 besvaret de spørgsmål, som Retten havde stillet ved justitssekretærens skrivelser af 19. juli.
- 26 På grundlag af svarene på spørgsmålene og den refererende dommers rapport har Retten efter at have hørt generaladvokaten besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse.
- 27 Parterne har afgivet indlæg og besvaret Rettens spørgsmål under den mundtlige forhandling, der fandt sted fra den 10. til den 15. december 1990.
- 28 Generaladvokaten fremsatte forslag til afgørelse i retsmødet den 10. juli 1991.

Parternes påstande

- 29 Sagsøgeren, Atochem SA, har nedlagt følgende påstande:
- 1) Det fastslås, at Atochem SA ikke har tilsidesat EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1.
 - 2) Kommissionens beslutning af 23. april 1986 annulleres, for så vidt det heri fastslås, at sagsøgeren har handlet retsstridigt, og der pålægges selskabet en bøde.

- 3) Såfremt Retten mod forventning måtte finde, at Atochem's adfærd er omfattet af artikel 85, stk. 1, og at artikel 85, stk. 3, i mangel af underretning ikke finder anvendelse på selskabet, nedsættes den bøde, der er pålagt selskabet, væsentligt på grund af disse fremførte faktiske omstændigheder.

Sagsøgte, Kommissionen, har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Realiteten

- 30 Retten skal først undersøge sagsøgerens anbringende om, at der er sket tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet Kommissionen har benyttet bevismateriale, der ikke er troværdigt. Retten skal dernæst behandle sagsøgerens anbringender vedrørende beviset for overtrædelsen. Disse vedrører dels (1) Kommissionens bevismæssige konstateringer, dels (2) anvendelsen af EØF -Traktatens artikel 85, stk. 1. For det tredje skal Retten behandle anbringenderne vedrørende beslutningens begrundelse. Disse vedrører det forhold, (1) at beslutningen er fælles for flere virksomheder, og (2) at den er utilstrækkeligt begrundet. For det fjerde skal Retten behandle anbringenderne vedrørende fastsættelsen af bøden, der hævdes ikke at være passende under hensyn til den påståede overtrædelses grovhed.

Retten til kontradiktion

- 31 Sagsøgeren har anført, at de interne dokumenter, der blev fundet hos ICI, og som Kommissionen fuldt ud bygger sin argumentation på, ikke har nogen bevisværdi over for selskabet. Disse påståede referater af møder for polypropylenproducenter er vanskeligt læselige håndskrevne papirer, som er den i øvrigt ukendte ophavsmands personlige notater. De kan ikke ligestilles med objektive mødereferater, der gengiver mødedeltagerne faktiske stillingtagen. Da Kommissionen har valgt at anse

disse dokumenter for korrekte referater af møderne, sættes producenterne i den umulige situation at skulle føre et negativt bevis, dvs. påvise, at nogle bemærkninger ikke blev fremsat, og at visse aftaler ikke blev indgået.

- 32 Kommissionen har anført, at den ikke har nogen rimelig grund til at betvivle rigtigheden af de dokumenter, der blev fundet hos ICI. Endvidere har Kommissionen bemærket, at ATO ikke har bestridt, at andre dokumenter, der blev fundet hos andre producenter, herunder ATO selv, synes at bekræfte de faktiske omstændigheder, der fremgår af referaterne fra ICI, selv om Kommissionen har opfordret selskabet til at bestride dette.
- 33 Kommissionen har tilføjet, at sagsøgeren — for ikke at svække anbringendet om, at der er anvendt en form for skyldformodning på selskabet — har undladt at kommentere en række beviser, som Kommissionen har fremlagt, og foretaget en ufuldstændig, selektiv og fejlagtig gennemgang af beslutningen.
- 34 Endelig har Kommissionen anført, at det i henhold til Domstolens praksis (dom af 28.3.1984, forenede sager 29/83 og 30/83, *Compagnie royale asturienne des mines og Rheinzink mod Kommissionen*, Sml. s. 1679, præmis 16) påhviler sagsøgeren at »give en anden forklaring på« de konstaterede forhold end den meget sammenhængende og sandsynlige forklaring, som Kommissionen har givet på grundlag af de mange oplysninger, den har fremdraget.
- 35 Det bemærkes indledningsvis, at det er oplyst, hvem der har affattet de fleste af mødereferaterne fra ICI, idet ICI har angivet dette i svaret på begæringen om oplysninger, der er vedlagt den generelle del af meddelelsen om klagepunkter som bilag 8 (herefter benævnt »bilag til den generelle meddelelse«).
- 36 Dernæst bemærkes, at indholdet af referaterne bekræftes af forskellige dokumenter, bl.a. en række tabeller, hvoraf nogle blev fundet hos sagsøgeren, vedrørende de forskellige producenters salgsmængder og prisinstrukser, der med hensyn til beløbsangivelser og ikrafttrædelsesdato svarer til de målpriser, som er nævnt i mødereferaterne. Tilsvarende bekræfter svarene fra forskellige producenter på de begæ-

ringer om oplysninger, som Kommissionen fremsendte til dem, i det store og hele indholdet af referaterne.

- 37 Kommissionen kunne derfor lægge til grund, at de mødereferater, der blev fundet hos ICI, tilstrækkeligt objektivt gengav indholdet af møderne. Disse blev ledet af forskellige medarbejdere fra ICI, hvilket forøgede behovet for, at de orienterede de medarbejdere fra ICI, der ikke deltog i et givet møde, korrekt om indholdet heraf ved et mødereferat.
- 38 Det påhviler under disse omstændigheder sagsøgeren at give en anden forklaring på indholdet af de møder, selskabet deltog i, ved at fremkomme med præcise oplysninger, f.eks. ved at fremlægge dets egne notater fra de møder, det deltog i, eller føre medarbejdere, der deltog i møderne, som vidner. Det må imidlertid fastslås, at sagsøgeren ikke er fremkommet med eller har tilbudt at fremkomme med sådanne oplysninger for Retten.
- 39 Endvidere bemærkes, at spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen er gået ud fra en generel skyldformodning, hører sammen med spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionens bevismæssige konstateringer i beslutningen underbygges af det bevismateriale, den har fremlagt. Da der her er tale om et realitetsspørgsmål, som er knyttet sammen med beviset for overtrædelsen, må det undersøges senere sammen med de øvrige bevismæssige spørgsmål.

Beviset for overtrædelsen

- 40 Det anføres i beslutningen (80. betragtning, første afsnit), at de polypropylenproducenter, der leverede til EF, fra 1977 deltog i et kompleks af planer, ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget inden for rammerne af et system med regelmæssige møder og løbende kontakter. Det tilføjes (80. betragtning, andet afsnit), at producenternes overordnede plan var at mødes og nå til enighed i konkrete anliggender.

- 41 Det må derfor først undersøges, om Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis vedrørende (A) systemet med regelmæssige møder, (B) prisinitiativerne, (C) de foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne, og (D) fastsættelsen af mængdemål og kvoter. Der skal herved (a) tages hensyn til beslutningen og (b) parternes anbringender, før (c) disse vurderes. Endelig må Retten efterprøve anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, på disse faktiske omstændigheder.

1. *Bevismæssige konstateringer*

A — Systemet med regelmæssige møder

a) Den anfægtede retsakt

- 42 Det anføres i beslutningen (18. betragtning, første og tredje afsnit), at ATO deltog i systemet med regelmæssige møder for polypropylenproducenter, idet selskabet deltog fast i de møder, der blev afholdt fra 1978 og i det mindste til udgangen af september 1983 (105. betragtning, fjerde afsnit). Dette støttes på ATO's svar på begæringen om oplysninger, hvori selskabet har erkendt, at det deltog i møderne fra 1978 (78. betragtning, fjerde afsnit, note 1).

- 43 Endvidere fremgår det af beslutningen (21. betragtning), at formålet med de regelmæssige møder navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål og at sikre producenternes overholdelse heraf.

b) Parternes anbringender

- 44 Sagsøgeren har ikke bestridt, at selskabet deltog i møderne, men har anført, at dets deltagelse ikke har den betydning, Kommissionen tillægger den. Selskabet deltog således ikke i møderne ud fra et ønske om at begrænse konkurrencen, hvilket fremgår af dets konkurrencemæssige adfærd på markedet, både med hensyn til priser og salgsmængder. Selskabet deltog kun i de omhandlede møder for at udveksle oplysninger med henblik på at få et bedre kendskab til den forventede markedsudvikling.

- 45 Kommissionen har anført, at det er bevist, at sagsøgeren deltog i producentmøder, der havde et konkurrencebegrænsende formål.
- 46 Kommissionen har videre anført, at med hensyn til mødernes formål har ATO's stilling skiftet under sagens behandling. Først angav sagsøgeren, at mødernes formål alene var at udveksle statistiske og tekniske oplysninger. Senere oplyste selskabet, at drøftelserne drejede sig om, hvorvidt det var muligt at fastsætte optimale mængdemål, hvilket ikke lykkedes. Endelig har sagsøgeren i stævningen anført, at producenterne, der ikke havde til hensigt at indgå nogen aftale, alene gensidigt og uforpligtende udvekslede oplysninger om deres fremtidige adfærd på markedet. Ifølge Kommissionen er ordvalget i det bevismateriale, den har indsamlet, klart og viser, at der forelå et kartel.
- 47 For så vidt angår sagsøgerens henvisning til, at selskabet ikke deltog i møderne ud fra et ønske om at begrænse konkurrencen, har Kommissionen anført, at dette er uden betydning, idet det forhold, at der mellem konkurrenter ved møder, som sagsøgeren deltog i, blev diskuteret forventede og/eller ønskede priser og kvoter, viser, at der i hvert fald var tale om en samordning med det formål at begrænse konkurrencen.

c) Rettens vurdering

- 48 Det bemærkes, at sagsøgeren såvel i sit svar på begæringen om oplysninger [bilag 1 til den specielle del af meddelelsen om klagepunkter til ATO (herefter benævnt »bilag til meddelelsen til ATO«)] som i de til Retten indgivne processkrifter har oplyst, at selskabet »fra 1978 til 1983 deltog i en række møder med andre producenter«, og at selskabet er nævnt i ICI's svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse) blandt de faste deltagere i møderne. Kommissionen har med rette udledt af disse forhold i sammenhæng, at sagsøgeren var til stede ved de møder, der i henhold til beslutningen påstås at være afholdt fra 1978 (jf. navnlig 18. og 29. betragtning og tabel 3).

- 49 Det er med rette, at Kommissionen, på grundlag af de oplysninger, som ICI gav i svaret på begæringen om oplysninger, og som underbygges af en række mødereferater, fandt, at formålet med møderne navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål. Det anføres således i svaret: »Generally speaking the concept of recommending 'target prices' was developed during the early meetings which took place in 1978«; »'Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...«; og »A number of proposals for the volume of individual producers were discussed at meetings« (»Generelt blev systemet med at anbefale 'målpriser' udviklet på de første møder, der fandt sted i 1978«; 'Målpriser' for hver basiskvalitet af alle de væsentlige former for polypropylen, som blev foreslået af producenterne med mellemrum efter den 1. januar 1979, fremgår af bilaget...«; og »En række forslag med hensyn til de forskellige producenters salgsmængder blev diskuteret på møderne«).
- 50 Hertil kommer, at omtalen i ICI's svar på begæringen om oplysninger af, at der — ud over »chef«-møderne — også blev foranstaltet møder for markedsførings-»eksperter« fra slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979, viser, at drøftelserne vedrørende fastsættelse af målpriser og salgsmål blev mere og mere konkrete og præcise, mens »cheferne« i 1978 alene havde udviklet selve systemet med målpriser.
- 51 Ud over det allerede citerede anføres det i ICI's svar på begæringen om oplysninger: »Only 'Bosses' and 'Experts' meetings came to be held on a monthly basis« (»Kun 'chef'- og 'ekspert'-møderne blev afholdt månedsvist«). Kommissionen har med rette udledt af dette svar — og af mødernes karakter og formål — at disse var led i et system med regelmæssige møder.
- 52 Med hensyn til sagsøgerens argument om, at selskabet ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, bemærkes, at da det er bevist, at sagsøgeren deltog i disse møder, og at formålet med disse navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål, gav selskabet i hvert fald sine konkurrenter det indtryk, at det deltog i møderne ud fra de samme bevæggrunde som dem.

- 53 Det påhviler under disse omstændigheder sagsøgeren at fremkomme med indicier til støtte for, at sagsøgeren ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, og således påvise, at selskabets konkurrenter vidste, at det deltog i møderne med andre bevæggrunde end dem.
- 54 Det bemærkes i denne forbindelse, at sagsøgerens argumenter vedrørende dets adfærd på markedet, som går ud på at påvise, at selskabets formål med at deltage i møderne alene var at orientere sig om den forventede udvikling på markedet, ikke er indicium for, at selskabet ikke havde ønske om at begrænse konkurrencen, idet der ikke er fremført nogen holdepunkter for, at konkurrenterne vidste, at dets adfærd på markedet var uafhængig af drøftelserne på møderne. Selv om det antages, at konkurrenterne vidste det, er det forhold, at selskabet af konkurrenter søgte at få oplysninger, som en erhvervsdrivende normalt behandler strengt fortroligt, tilstrækkeligt til at påvise, at selskabet havde et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses.
- 55 Kommissionen har herefter ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog fast i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter fra 1978 til september 1983, at disse møder navnlig havde til formål at fastsætte målpriser og salgsmål, at møderne var led i et system, og at der ikke er grundlag for at antage, at sagsøgeren ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses.

B — Prisinitiativerne

a) Den anfægtede retsakt

- 56 Det anføres i beslutningen (28.-51. betragtning), at et system med fastsættelse af målpriser blev gennemført ved prisinitiativer, hvoraf 6 har kunnet identificeres. Det første varede fra juli til december 1979, det andet fra januar til maj 1981, det tredje fra august til december 1981, det fjerde fra juni til juli 1982, det femte fra september til november 1982 og det sjette fra juli til november 1983.

- 57 Vedrørende det første af disse prisinitiativer har Kommissionen i beslutningen (29. betragtning) ånført, at den ikke har konkrete beviser for, at der blev afholdt møder eller taget prisinitiativer i første del af 1979. Referatet af et møde, der blev afholdt den 26.-27. september 1979, viser imidlertid, at der var planer om et prisinitiativ, som var baseret på en rafia-pris på 1,90 DM / kg fra den 1. juli og 2,05 DM / kg fra den 1. september. Kommissionen har fundet prisinstrukser fra visse producenter, herunder ATO, hvoraf det fremgår, at disse havde udsendt ordrer til deres nationale salgskontorer om at anvende dette prisniveau eller et niveau svarende hertil i national valuta fra den 1. september, og de fleste blev udsendt, før den planlagte prisforhøjelse var blevet annonceret i fagpressen (30. betragtning til beslutningen).
- 58 På grund af vanskeligheder med at forhøje priserne besluttede producenterne imidlertid på mødet den 26.-27. september 1979 at udskyde iværksættelsen af målprisen flere måneder indtil den 1. december, idet planen nu gik ud på at »holde« prisniveauet i oktober måned med mulighed for i mellemtiden at forhøje prisen fra 1,90 til 1,95 DM / kg i november (beslutningen, 31. betragtning, første og andet afsnit).
- 59 For så vidt angår det andet prisinitiativ, anføres det i beslutningen (32. betragtning), at der blev afholdt mindst syv møder mellem producenterne i 1980 (der henvises til tabel 3 i bilaget til beslutningen), selv om der ikke blev fundet referater af møder afholdt i dette år. Skønt fagpressen i begyndelsen af året havde nævnt, at producenterne gik ind for et stærkt prisfremstød i løbet af 1980, faldt markedspriserne kraftigt til 1,20 DM / kg eller mindre, indtil de begyndte at stabilisere sig omkring september. Prisinstrukser fra en række producenter (DSM, Hoechst, Linz, Monte, Saga og ICI) viser, at man for at genoprette prisniveauet fastsatte målpriser for december 1980 og januar 1981 på grundlag af en pris på 1,50 DM / kg for rafia, 1,70 DM / kg for homopolymerisater og 1,95 til 2,00 DM / kg for copolymerisater. Et internt dokument fra Solvay indeholder en tabel, hvori de »faktiske priser« i oktober og november 1980 sammenlignes med, hvad der betegnes som »listepriserne« for januar 1981 på 1,50/1,70/2,00 DM / kg. Efter den oprindelige plan skulle disse priser iværksættes pr. 1. december 1980. Den 13.-15. oktober blev der afholdt et møde i Zürich, men initiativet blev udsat til den 1. januar 1981.

- 60 Det anføres endvidere i beslutningen (33. betragtning), at ATO deltog i to møder i januar 1981, hvorunder det viste sig nødvendigt at gennemføre en prisforhøjelse, der i december 1980 var besluttet til den 1. februar 1981, på grundlag af en rafia-pris på 1,75 DM / kg i to trin: Målet var fortsat 1,75 DM / kg for februar, og fra den 1. marts skulle målet »uden undtagelse« forhøjes til 2,00 DM / kg. Der blev udarbejdet en tabel i seks nationale valutaer med målpriser på de seks vigtigste polypropylenkvaliteter. Tabellen skulle træde i kraft den 1. februar og den 1. marts 1981.
- 61 Ifølge beslutningen (34. betragtning) ser planerne om at nå op på 2,00 DM / kg pr. 1. marts imidlertid ikke ud til at være lykkedes. Producenterne nedsatte deres forventninger og håbede nu på en pris på 1,75 DM / kg i marts. Den 25. marts 1981 blev der afholdt et »ekspertmøde« i Amsterdam. Der foreligger ikke referat af dette møde, men umiddelbart efter gav i hvert fald BASF, DSM, ICI, Monte og Shell instrukser om at hæve mål- (eller »liste«-)priserne til, hvad der svarede til 2,15 DM / kg for rafia med virkning fra den 1. maj. Hoechst gav tilsvarende instrukser for den 1. maj, men gjorde det først ca. fire uger efter de øvrige. Nogle af producenterne gav deres salgskontorer en vis handlefrihed til at anvende »minimumspriser« eller »bundpriser«, der lå lidt under de vedtagne målpriser. I første del af 1981 steg priserne ret kraftigt, men selv om producenterne gjorde en stor indsats for at få prisforhøjelserne igennem pr. 1. maj, holdt denne udvikling ikke. Ved midten af året ventede producenterne enten en stabilisering af prisniveauet eller endog en vis tilbagegang, efterhånden som efterspørgslen faldt i sommerens løb.
- 62 Med hensyn til det tredje prisinitiativ anføres det i beslutningen (35. betragtning), at Shell og ICI allerede i juni 1981, da det viste sig, at prisstigningerne i årets første kvartal begyndte at gå langsommere, forudså et yderligere prisinitiativ for september og oktober 1981. Shell, ICI og Monte mødtes den 15. juni 1981 for at drøfte, hvilken fremgangsmåde der skulle anvendes for at få markedspriserne til at stige. Få dage efter dette møde gav både ICI og Shell deres salgskontorer instruks om at forberede markedet på en større forhøjelse i september på grundlag af en påtænkt forhøjelse af rafia-prisen til 2,30 DM / kg. Også Solvay gav den 17. juli 1981 sine salgskontorer i Benelux instruks om at forberede kunderne på en større prisforhøjelse pr. 1. september, hvis størrelse nærmere skulle fastlægges i sidste uge af juli, idet der var planlagt et »ekspertmøde« til afholdelse den 28. juli 1981. Den oprindelige plan, der gik ud på at tilstræbe en pris på 2,30 DM / kg i september

1981, blev revideret, sandsynligvis på dette møde, således at målet for august blev reduceret til 2,00 DM / kg for rafia. I september skulle prisen være 2,20 DM / kg. I et håndskrevet notat fra Herlucaes dateret 29. juli 1981 (dagen efter det møde, som Hercules sandsynligvis ikke deltog i) anføres disse priser som »officielle« priser for august og september, og der henvises i kryptiske vendinger til kilden til disse oplysninger. Der blev afholdt møder igen i Genève den 4. august og Wien den 21. august 1981. Efter disse møder udsendte producenterne nye instrukser med en målpris på 2,30 DM / kg pr. 1. oktober. BASF, DSM, Hoechst, ICI, Monte og Shell udsendte praktisk taget identiske instrukser om iværksættelse af disse priser i september og oktober.

- 63 Ifølge beslutningen (36. betragtning) gik planerne nu ud på i løbet af september og oktober 1981 at komme op på en »basispris« for rafia på 2,20 til 2,30 DM / kg. Papirer fra Shell viser, at man oprindeligt påtænkte et yderligere prisforhøjelsestrin til 2,50 DM / kg pr. 1. november, men at dette blev opgivet. Af materialet fra de forskellige producenter fremgår, at priserne steg i løbet af september, og initiativet blev videreført i oktober 1981, hvor man nåede op på en markedspris på ca. 2,00 til 2,10 DM / kg for rafia. Et notat fra Hercules viser, at målprisen på 2,30 DM / kg i løbet af december 1981 blev nedjusteret til en mere realistisk pris på 2,15 DM / kg, men det hedder i notatet, at »man med den fælles målbevidste indsats fik priserne op på 2,05 DM, dvs. det nærmeste nogensinde ved de offentliggjorte (sic) målpriser«. Ved udgangen af 1981 lå de priser, der blev refereret i fagpressen, på 1,95 til 2,10 DM / kg for rafia, altså ca. 0,20 DM under producenternes målpriser. Kapacitetsudnyttelsen androg ca. 80% og blev omtalt som »sund«.
- 64 Det fjerde prisinitiativ fra juni til juli 1982 blev gennemført, efter at der på markedet var blevet ligevægt mellem udbud og efterspørgsel. Initiativet blev besluttet på producentmødet den 13. maj 1982, som ATO deltog i, og hvorunder der blev udarbejdet en detaljeret målprisliste pr. 1. juni 1982 for hver af de vigtigste polypropylenkvaliteter i de forskellige nationale valutaer (2,00 DM / kg for rafia; beslutningen, 37. og 38. betragtning samt 39. betragtning, første afsnit).

- 65 Mødet den 13. maj 1982 blev fulgt op af prisinstrukser fra ATO, BASF, Hoechst, Hercules, Hüls, ICI, Linz, Monte og Shell, der med få ubetydelige undtagelser svarede til de priser, som var fastsat på mødet (beslutningen, 39. betragtning, andet afsnit). Producenterne kunne ved mødet den 9. juni 1982 kun give oplysninger om beskedne forhøjelser.
- 66 Sagsøgeren deltog ifølge beslutningen (40. betragtning) også i det femte prisinitiativ fra september til november 1982, der blev besluttet på mødet den 20.-21. juli 1982, og som gik ud på at nå en pris på 2,00 DM / kg pr. 1. september og 2,10 DM / kg pr. 1. oktober, idet selskabet var til stede ved de fleste, om ikke alle, møder, der blev afholdt fra juli til november 1982, og hvor dette initiativ blev planlagt og kontrolleret (45. betragtning til beslutningen). Ved mødet den 20. august 1982 blev den forhøjelse, der var planlagt til 1. september, udskudt til 1. oktober, og denne beslutning blev bekræftet ved mødet den 2. september 1982 (41. betragtning til beslutningen).
- 67 Efter møderne den 20. august og den 2. september 1982 gav ATO, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Shell prisinstrukser i overensstemmelse med den målpris, der var fastlagt ved møderne (43. betragtning til beslutningen).
- 68 Ifølge beslutningen (44. betragtning) foretoges der på mødet den 21. september 1982, som sagsøgeren deltog i, en gennemgang af de foranstaltninger, der var truffet for at nå den tidligere fastsatte målpris, og der blev givet almindelig tilslutning til et forslag om en prisforhøjelse til 2,10 DM / kg i november / december 1982. Forhøjelsen blev bekræftet på mødet den 6. oktober 1982.
- 69 Efter mødet den 6. oktober 1982 udsendte BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte, Shell og Saga prisinstrukser med den besluttede forhøjelse (beslutningen, 44. betragtning, andet afsnit).

- 70 Sagsøgeren har i lighed med BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Saga til Kommissionen udleveret de prisinstrukser, de udsendte til deres lokale salgskontorer, og de stemmer ikke blot overens indbyrdes, hvad angår beløb og tidspunkt, men også med den målprisliste, der er vedlagt ICI's referat af »ekspert«-mødet den 2. september 1982 (beslutningen, 45. betragtning, andet afsnit).
- 71 Mødet i december 1982 resulterede ifølge beslutningen (46. betragtning, andet afsnit) i en aftale om, at det prisniveau, der var fastsat for november / december, skulle være iværksat inden udgangen af januar 1983.
- 72 Endelig deltog sagsøgeren ifølge beslutningen (47. betragtning) i det sjette prisinitiativ fra juli til november 1983. På mødet den 3. maj 1983 var der således enighed om, at producenterne skulle stræbe efter en målpris på 2,00 DM / kg i juni 1983. Imidlertid blev det på mødet den 20. maj 1983 besluttet at udskyde det fastlagte mål til september, og der blev fastsat et midtvejsmål pr. 1. juli (1,85 DM / kg). På et møde den 1. juni 1983 gav de tilstedeværende producenter, herunder ATO, udtryk for, at de var fast besluttet på at bringe forhøjelsen på 1,85 DM / kg i anvendelse. Det blev ved denne lejlighed besluttet, at Shell skulle fremstå som officiel anfører i et fagtidsskrift, *European Chemical News* (herefter benævnt »ECN«).
- 73 Det anføres i beslutningen (49. betragtning), at ICI, DSM, BASF, Hoechst, Linz, Shell, Hercules, ATO, Petrofina og Solvay efter mødet den 20. maj 1983 gav deres salgskontorer instruks om at anvende en rafia-pris på 1,85 DM / kg pr. 1. juli. Det tilføjes, at der hos ATO og Petrofina kun blev fundet fragmentariske prisinstrukser, men at de viser, at disse producenter hævdede deres prisniveau, for Petrofina's og Solvay's vedkommende med en vis tidsforskydning. Det konkluderes i beslutningen, at det således kan fastslås, at med undtagelse af Hüls, for hvem der ikke foreligger nogen prisinstrukser for juli 1983, udsendte alle de producenter, der havde deltaget i møderne eller givet tilsagn om at støtte den nye målpris på 1,85 DM / kg, instrukser om at iværksætte den nye pris.

- 74 Endvidere anføres det i beslutningen (50. betragtning), at der fandt yderligere møder sted den 16. juni, den 6. og 21. juli, den 10. og 23. august samt den 5., 15. og 29. september 1983, hvor alle de faste deltagere var til stede. I slutningen af juli og begyndelsen af august 1983 udsendte BASF, DSM, Hercules, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Solvay, Monte og Saga alle prisinstrukser til deres nationale salgskontorer, der skulle gælde fra den 1. september, og som var baseret på en rafia-pris på 2,00 DM / kg, mens Shell's prisinstrukser for Det Forenede Kongerige i form af et internt notat af 11. august viser, at det britiske datterselskab arbejdede på at »fremme« basispriser, der skulle træde i kraft den 1. september, og som svarede til de af de øvrige producenter fastsatte målpriser. Ved slutningen af måneden gav Shell imidlertid det britiske salgskontor instruks om at vente med hele forhøjelsen, indtil de øvrige producenter var nået op på de ønskede basispriser. Det anføres i beslutningen, at instrukserne var identiske for hver kvalitet og hver national valuta med enkelte ubetydelige undtagelser.
- 75 Ifølge beslutningen (50. betragtning, sidste afsnit) viser de prisinstrukser, der blev fundet hos producenterne, at det senere blev besluttet at fortsætte prisforhøjelsen fra september, således at rafia-prisen blev forhøjet til 2,10 DM / kg pr. 1. oktober og 2,25 DM / kg pr. 1. november. Det anføres i beslutningen (51. betragtning, første afsnit), at BASF, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Solvay hver især gav deres salgskontorer instrukser om at anvende identiske priser i oktober og november. Hercules fastsatte i første omgang priser, der lå lidt under de øvrige producenters.
- 76 Endelig anføres det i beslutningen (51. betragtning, andet og tredje afsnit), at ATO og Petrofina var til stede på alle de relevante møder, men at de begge hævder, at hvis der overhovedet blev givet interne prisinstrukser i den periode, prisinitiativet for juli til november 1983 omfattede, skete det mundtligt. Et internt notat fra ATO dateret 28. september 1983 indeholder imidlertid en tabel med overskriften »Rappel du prix de cota (sic)« med priser på de tre vigtigste polypropylenkvaliteter gældende i september og oktober for de forskellige lande. Priserne var identiske med de af BASF, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Linz, Monte og Solvay anvendte priser. Under kontrolundersøgelsen hos ATO i oktober 1983 bekræftede repræsentanter for virksomheden, at salgskontorerne var blevet underrettet om disse priser.

- 77 Uanset hvornår det sidste møde fandt sted, varede overtrædelsen ifølge beslutningen (105. betragtning, 4. afsnit) til november 1983, idet der var knyttet retsvirkninger til aftalen mindst til dette tidspunkt. Dette er den seneste måned, for hvilken der vides at være blevet fastsat målpriser og givet prisinstrukser.
- 78 Afslutningsvis anføres det i beslutningen (51. betragtning, sidste afsnit), at det hed i fagpressen ved udgangen af 1983, at polypropylenpriserne var blevet styrket med en rafia-pris på 2,08 til 2,15 DM / kg (det fastsatte mål var 2,25 DM / kg).

b) Parternes anbringender

- 79 Sagsøgeren har generelt anført, at målpriserne ikke var faste mål, som producenterne fastsatte, men deres forudsigelser om det prisniveau, som ud fra markedsforholdene og den forventede udvikling i omkostningerne til de forskellige led i produktionen måtte forventes på markedet på det pågældende tidspunkt. Disse forudsigelser var særligt nødvendige for producenterne, fordi de stod svagt over for deres kunder, idet udbuddet oversteg efterspørgslen. Disse forsøg på forudsigelser kan ifølge sagsøgeren ikke sidestilles med en prisfastsættelse. Sagsøgeren har således aldrig forpligtet sig til at anvende en bestemt pris, og de møder, sagsøgeren deltog i, havde aldrig for selskabet dette formål.
- 80 Sagsøgeren har bemærket, at der i beslutningen nævnes tre prisinitiativer fra 1979 til 1981, men at det kun er gjort gældende, at selskabet deltog i ét af disse, nemlig initiativet fra juli til december 1979.
- 81 Vedrørende dette prisinitiativ har sagsøgeren anført, at det var helt lovligt, da selskabet den 29. august 1979 besluttede at forhøje sine priser pr. 1. september 1979 på grundlag af almindeligt tilgængelige oplysninger, der fremkom i fagpressen den 6. august 1979, og hvorefter de største producenter, Monte og ICI, forberedte en prisforhøjelse. Endvidere har sagsøgeren anført, at Kommissionen i øvrigt ikke har

gjort gældende, at selskabet deltog i noget producentmøde på dette tidspunkt, og at den i beslutningen (29. betragtning) har erkendt, at den ikke kendte formålet med møderne mellem producenterne på dette tidspunkt.

- 82 For så vidt angår prisinitiativet fra juni til juli 1982, har sagsøgeren anført, at selskabet efter oplysninger i fagpressen den 24. maj 1982 (bilag 5 til stævningen) besluttede at forhøje sine priser fra den 1. juni 1982. Selskabet fulgte herved en prisforhøjelse, som de store producenter havde gennemført, og som tog hensyn til stigningen i råstofprisen. Endvidere var selskabets priser højere end konkurrenternes, hvad angår homopolymerisater og copolymerisater (bilag ATO F1 til Kommissionens skrivelse af 29. marts 1985, herefter benævnt »bilag ATO til skrivelsen af 29. marts 1985«).
- 83 Med hensyn til prisinitiativet fra september til november 1982 støtter Kommissionen sig ifølge sagsøgeren på et telex, som ATO den 17. september 1982 sendte til sit salgskontor i Tyskland (bilag ATO G2 til skrivelsen af 29. marts 1985), selv om salgskontoret i dette telex, der ikke indeholder instruks om en prisforhøjelse, pålægges at fastholde priserne og holde øje med markedsudviklingen. Endvidere har Kommissionen lagt til grund, at en officiel prislister for polypropylen fra ICI (bilag 29 til den generelle meddelelse) gengiver målpriserne i denne periode, selv om intet angiver, at denne liste blev diskuteret mellem producenterne.
- 84 Hvad angår prisinitiativet fra juli til november 1983, har sagsøgeren anført, at der ikke af det telex, som selskabet den 14. juni 1983 sendte til sin agent i Storbritannien (bilag ATO H1 til skrivelsen af 29. marts 1985), kan udledes nogen prisaftale. Dette telex angiver nemlig det ønskede prisniveau for juli 1983 »med forbehold for en faldende tendens på markedet«, og endvidere blev prisinstrukserne fra de forskellige virksomheder udsendt mellem den 17. maj og den 26. juli 1983. Disse instrukser kan også bero på, at producenterne vurderede tendensen på markedet ens. Med hensyn til den afsluttende del af dette initiativ har Kommissionen henvist til, at ATO's priser svarede til markedspriserne pr. 28. september 1983, men disse priser var allerede blev offentliggjort af andre producenter i juli og august 1983.

- 85 Kommissionen har anført, at når sagsøgeren betegner »målpriserne« som individuelle forudsigelser, er der tale om en leg med ord, der a posteriori skal begrunde en adfærd i strid med EØF-Traktatens artikel 85. Som ATO har anført, stod producenterne svagt over for deres kunder, og de forsøgte derfor at styre og hæve prisniveauet ved at gøre »samlet front« over for deres kunder. Dette har ganske vist ikke fuldstændigt udelukket individuelle prisforhandlinger med kunderne, men disse forhandlinger skete med udgangspunkt i priser, der var aftalt ved producentmøderne.
- 86 Kommissionen har gjort gældende, at den prisinstruks, som ATO gav den 29. august 1979 (bilag ATO A1 til skrivelsen af 29. marts 1985), viser, at selskabet deltog i det første prisinitiativ. Kommissionen har anerkendt, at denne prisinstruks først blev givet, efter at det var oplyst i ECN den 30. juli og den 6. august 1979 (bilag 4 til stævningen), at Monte ville gennemføre en prisforhøjelse, men dette er efter Kommissionens opfattelse uden betydning, idet andre producenter gav deres prisinstrukser før Monte's meddelelse. Dette viser, at der var tale om en forudgående samordning, der må være aftalt ved et af de møder, der blev afholdt i denne periode, og som sagsøgeren deltog i.
- 87 Kommissionen har tilføjet, at det er bevist, at polypropylenproducenterne, herunder ATO, mødtes regelmæssigt i denne periode, og at møderne allerede på dette tidspunkt vedrørte fastsættelse af målpriser, således som ICI har oplyst i svaret på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse).
- 88 Kommissionen har henvist til, at det i referatet af mødet den 26.-27. september 1979 (bilag 12 til den generelle meddelelse) er anført, at 2,05 DM / kg »remains the target«, og den har heraf udledt, at målprisen var fastlagt forinden. De samtidige prisforhøjelser i juli og august 1979 har således deres oprindelse i en samordning mellem producenterne.
- 89 Selv om Kommissionen ikke har bevis for, at ATO deltog i gennemførelsen af det andet og tredje prisinitiativ, er den alligevel vidende om, at ATO var til stede ved de møder, hvor disse initiativer blev aftalt.

- 90 Hvad angår det fjerde prisinitiativ fra juni til juli 1982, har Kommissionen anført, at referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse) viser, at målprisen på 2,00 DM / kg pr. 1. juni 1982 blev fastlagt på dette møde, dvs. før offentliggørelsen af denne pris i ECN den 24. maj 1982, og det er derfor af mindre betydning, at ATO's prisinstruks blev meddelt den 27. maj 1982, dvs. efter offentliggørelsen i ECN.
- 91 Med hensyn til det femte prisinitiativ fra september til november 1982 har Kommissionen anført, at det af ATO omtalte telex af 17. september 1982 fulgte efter et andet telex, som blev afsendt nogle dage forinden, den 7. september 1982 (bilag ATO G1 til skrivelsen af 29. marts 1985), efter at der havde været afholdt producentmøde den 2. september 1982, og at de priser, der er fastsat i dette telex, stemmer overens med den liste, som ICI udarbejdede efter dette møde (bilag 29 til den generelle meddelelse).
- 92 For så vidt angår det sjette prisinitiativ fra juli til november 1983, har Kommissionen anført, at referatet af mødet den 3. maj 1983 (bilag 38 til den generelle meddelelse) viser, at det var aftalt, at producenterne skulle anvende den maksimalpris, som var godkendt af de franske priskontrolmyndigheder. ATO havde i denne forbindelse oplyst, at man muligvis kunne få tilladelse til at forhøje priserne med 4%. Endvidere viser referatet, at der var aftalt en målpris på 2,00 DM / kg for juni 1983.
- 93 Kommissionen har tilføjet, at et internt notat fra ICI, som er udarbejdet efter et producentmøde den 20. maj 1983 (bilag 39 til den generelle meddelelse), viser, at ICI søgte at nå prisen på 2,00 DM / kg i september, men at det var helt umuligt for selskabet at gøre det på én gang, således at der senest i juni måtte gennemføres en midlertidig forhøjelse. Ved mødet den 1. juni 1983 blev den midlertidige forhøjelse modtaget positivt, og det fremgår af referatet af dette møde (bilag 40 til den generelle meddelelse), at producenterne enedes om denne forhøjelse og om, at Shell skulle iværksætte den ved at bebude en forhøjelse i ECN. Kommissionen udleder af disse forhold, at det er nærliggende at antage, at aftalen blev indgået ved mødet den 20. maj 1983. Kommissionen har fremhævet, at de priser, som ATO meddelte sin britiske agent i telex af 14. juni 1983, svarer til konkurrenternes.

94 Endelig har Kommissionen anført, at ATO's interne notat af 28. september 1983 med overskriften »Rappel du prix de cota (sic)« for fire lande indeholder priser, der svarer til konkurrenternes, på de vigtigste polypropylenkvaliteter, gældende i september og oktober, og at repræsentanter for virksomheder ved kontrolundersøgelserne i oktober 1983 bekræftede, at disse priser var meddelt til salgskontorerne.

c) Rettens vurdering

95 Med hensyn til karakteren af målpriserne, som sagsøgeren har betegnet som »forudsigelser«, bemærkes, at selskabet i retsmødet ikke kunne besvare et spørgsmål fra Retten, som ønskede oplyst, hvorfor producenterne »forudsigelser« konsekvent var udtryk for en prisforhøjelse i forhold til det niveau, der var opnået på markedet på tidspunktet for forudsigelsen, selv om producenterne stod svagt over for kunderne, da udbuddet var større end efterspørgslen — hvilket sagsøgeren ikke har bestridt — og således måtte forudse prisfald.

96 Under disse omstændigheder var de målpriser, der blev fastlagt ved møderne, ikke blot forudsigelser om den forventede pris på et givet tidspunkt, men der var tale om fastsættelse af prisniveauer, som producenterne i fællesskab skulle søge at nå på et bestemt tidspunkt [beslutningen, 21. betragtning, litra a)], og som skulle danne fælles udgangspunkt for prisforhandlinger med deres kunder (beslutningen, 74. betragtning, andet afsnit in fine).

97 Retten finder, at det fremgår af referaterne af de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, at de producenter, der deltog i møderne, dér blev enige om de prisinitiativer, som er nævnt i beslutningen. Det anføres således i referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse):

»everyone felt that there was a very good opportunity to get a price rise through before the holidays + after some debate settled on DM 2.00 from 1st June (UK 14th June). Individual country figures are shown in the attached table«.

(»Alle mente, at der var meget gode muligheder for at gennemføre en prisforhøjelse inden ferien + efter nogen debat enighed om 2,00 DM fra den 1. juni (UK den 14. juni). Tallene for de enkelte lande fremgår af vedlagte tabel«).

- 98 Da der er ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren deltog fast i disse møder, kan selskabet ikke gøre gældende, at det ikke tilsluttede sig de prisinitiativer, som blev besluttet, planlagt og kontrolleret dér, uden at fremkomme med indicier til støtte herfor. Da sagsøgerne ikke er fremkommet med sådanne indicier, er der ingen grund til at antage, at selskabet — modsat de andre deltagere — ikke tilsluttede sig initiativerne.
- 99 Det bemærkes i denne forbindelse, at sagsøgeren har henvist til to argumenter til støtte for, at selskabet ved de regelmæssige møder for polypropylenproducenter generelt ikke tilsluttede sig de prisinitiativer, som blev aftalt dér. For det første har selskabet anført, at det ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, og at det på ingen måde tog hensyn til udfaldet af møderne, når det fastlagde sin prismæssige adfærd på markedet.
- 100 Ingen af disse argumenter kan anses for indicium for, at sagsøgeren — således som selskabet påstår — ikke tilsluttede sig de aftalte prisinitiativer. Retten henviser i denne forbindelse til, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at der ikke er grundlag for at antage, at sagsøgeren ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, således at der ikke i de faktiske omstændigheder er støtte for sagsøgerens første argument. Med hensyn til det andet argument bemærkes indledningsvis, at selv om der med hensyn til de faktiske omstændigheder var holdepunkter for dette argument, ville det ikke udelukke, at sagsøgeren havde deltaget i fastsættelsen af målpriser ved møderne, men det ville kun indebære, at sagsøgeren ikke havde gennemført resultatet af disse møder. Det anføres i øvrigt ikke i beslutningen, at sagsøgeren anvendte priser, der altid svarede til de målpriser, som var aftalt på møderne, og det gøres således heller ikke i den anfægtede retsakt til støtte for, at sagsøgeren deltog i fastsættelsen af målpriser, gældende, at selskabet gennemførte resultatet af møderne.

- 101 Dernæst må de særlige forhold, som sagsøgeren har påberåbt sig til støtte for, at selskabet ikke deltog i de forskellige prisinitiativer, undersøges.
- 102 For så vidt angår sagsøgerens deltagelse i prisinitiativet fra juli til december 1979, bemærkes, at i modsætning til, hvad sagsøgeren har anført, gøres det i beslutningen (29. betragtning) gældende, at der afholdtes producentmøder i første halvår af 1979, og at Retten har fastslået, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for sagsøgerens deltagelse i disse møder. Det fremgår endvidere af de overensstemmende prisinstrukser, som sagsøgeren, BASF, Hoechst, ICI, Linz og Shell gav, at initiativet, der gik ud på at nå 2,05 DM / kg pr. 1. september 1979, blev vedtaget og bebudet i slutningen af juli. Der er ført bevis for, at dette initiativ forelå og blev udskudt til den 1. december 1979, ved referatet af mødet den 26.-27. september 1979 (bilag 12 til den generelle meddelelse), hvori det anføres, at »2.05 remains the target. Clearly 2.05 not achievable in Oct., not in Nov. Plan now is 2.05 on 1/12« (»2,05 er stadig målet. Det er klart, at 2,05 ikke kan opnås i oktober, heller ikke i november. Planen er nu 2,05 pr. 1.12.«).
- 103 Kommissionen har herefter ført tilstrækkeligt bevis for, at prisforhøjelsen i september 1979 ikke var resultatet af en form for »price leadership«, som blev udøvet af en producent, og som sagsøgeren selvstændigt fulgte, men skyldtes, at sagsøgeren og andre producenter havde fastsat målpriser for perioden fra juli til december 1979.
- 104 Det bemærkes endvidere, at sagsøgeren ved at deltage i de møder i 1980 og januar 1981, hvor prisinitiativet for begyndelsen af 1981 blev vedtaget, planlagt og kontrolleret, deltog i dette prisinitiativ.
- 105 Tilsvarende må det fastslås, at sagsøgeren ved at deltage i de møder, hvor prisinitiativet for august til december 1981 blev vedtaget, planlagt og kontrolleret, deltog i dette prisinitiativ.

- 106 For så vidt angår prisinitiativet fra juni til juli 1982, bemærkes, at det fremgår af referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse), at initiativet blev vedtaget ved dette møde, som sagsøgeren deltog i. Det er derfor uden betydning, at sagsøgeren først gav prisinstrukser som opfølgning af dette møde, efter at prisinitiativet var offentliggjort i ECN.
- 107 Med hensyn til initiativet fra september til november 1982 bemærkes, at det anfægtede telex i forbindelse med dette initiativ er telexet af 7. september 1982 (bilag ATO G1 til skrivelsen af 29. marts 1985), og telexet af 17. september 1982 (bilag ATO G2 til skrivelsen af 29. marts 1985) er kun en bekræftelse heraf. I førstnævnte telex angives en pris svarende til den, der er anført i et notat fra ICI, som er vedlagt referatet af mødet den 2. september 1982 (bilag 29 til den generelle meddelelse). Sagsøgeren deltog i dette møde. Det kan derfor fastslås, at dette telex er udsendt til gennemførelse af det prisinitiativ, som sagsøgeren og andre producenter havde aftalt.
- 108 Det fremgår af referatet af mødet den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse), som sagsøgeren deltog i — og referatet underbygges af et internt notat, som ICI udarbejdede den 23. maj 1983 efter et møde den 20. maj 1983 (bilag 39 til den generelle meddelelse) — at der ved disse møder blev vedtaget et prisinitiativ for september 1983, og at sagsøgeren orienterede sine salgskontorer i Storbritannien herom den 14. juni 1983 (bilag ATO H1 til skrivelsen af 29. marts 1985).
- 109 Sagsøgerens argument om, at de byrder, der påhvilede de forskellige producenter, var de samme, kan ikke forklare, at deres prisinstrukser i forskellige nationale valutaer var overensstemmende. Sammenfaldet i byrderne er begrænset til visse produktionsfaktorer, bl.a. råstofprisen, men omfattede ikke generalomkostningerne, lønomkostningerne og beskatningsprocenten, og producenternes dækningspunkt var derfor væsentligt forskelligt. Dette viser bl.a. referatet af mødet i European Association for Textile Polyolefins den 22. november 1977 (bilag 6 til den generelle meddelelse), som sagsøgeren ikke deltog i. Ifølge dette referat ønskede Hoechst en pris på 1,85 DM / kg, ICI 1,60 DM / kg, Rhône-Poulenc 3,50 FF / kg og Shell 1,50 DM / kg for at nå dækningspunktet.

- 110 Hvad angår den afsluttende del af prisinitiativet fra juli til november 1983, bemærkes, at sagsøgeren ikke kan påberåbe sig offentliggørelsen af priser i ECN som begrundelse for, at selskabets priser var de samme som konkurrenternes pr. 28. september 1983, idet det klart fremgår af referatet af mødet den 1. juni 1983, at når et prisinitiativ blev vedtaget, blev det på dette tidspunkt offentliggjort i fagpressen. Det anføres således i referatet: »Shell was reported to have committed themselves to the move and would lead publicly in ECN« (»Shell ville angiveligt forpligte sig til dette skridt og ville offentliggøre det i ECN«).
- 111 Endvidere bemærkes, at da de forskellige producenters prisinstrukser var overensstemmende, må det anses for bevist, at producenterne gennemførte disse prisinitiativer.
- 112 Det tilføjes, at Kommissionen med rette har udledt af ICI's svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse) — hvori det anføres, at »'Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...« (»'Målpriser' for hver basiskvalitet af alle de væsentlige former for polypropylen, som blev foreslået af producenterne med mellemrum efter den 1. januar 1979, fremgår af bilaget...«) — at disse prisinitiativer var led i et system med fastsættelse af målpriser.
- 113 Kommissionen har således ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, der blev enige om de prisinitiativer, som er nævnt i beslutningen, og at disse initiativer var led i et system.

C — Foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne

a) Den anfægtede retsakt

- 114 Det anføres i beslutningen [artikel 1, litra c), og 27. betragtning, jf. også 42. betragtning], at sagsøgeren sammen med de øvrige producenter vedtog forskellige

foranstaltninger med det formål at fremme iværksættelsen af målpriserne, såsom midlertidige produktionsbegrænsninger, udveksling af detaljerede oplysninger om leverancer, afholdelse af lokale møder og fra slutningen af september 1982 et »kontostyringsystem« med henblik på gennemførelse af prisforhøjelser over for bestemte kunder.

- 115 For så vidt angår systemet med »kontostyring« (»account management«), som i den seneste og mest udviklede form fra december 1982 er kendt under navnet »kontoledelse« (»account leadership«), blev sagsøgeren på samme måde som de øvrige producenter udpeget til koordinator (»leader«) for mindst én stor kunde, således at selskabet hemmeligt skulle koordinere kundens forbindelser til dens leverandører. Som led i systemet fandt man frem til kunder i Belgien, Italien, Tyskland og Det Forenede Kongerige, og for hver af disse blev der udpeget en »koordinator«. I december 1982 blev der foreslået en mere generel anvendelse af dette system, idet der for hver større kunde blev udpeget en »kundeadministrator« (»account leader«), som skulle lede, drøfte og organisere prisændringer. Andre producenter, der jævnligt handlede med den pågældende kunde, blev betegnet som »participanter« (»contenders«) og samarbejdede med »administratoren« ved tilbudsgivning til den pågældende kunde. For at beskytte »administratoren« og »participanterne« skulle andre producenter, som kunden rettede henvendelse til, tilbyde priser, der lå over målprisen. ICI hævder, at systemet brød sammen efter nogle måneder, hvor det kun havde fungeret delvis og ineffektivt, men i beslutningen anføres det, at det fremgår af det fuldstændige referat af mødet den 3. maj 1983, at der på det tidspunkt foregik intensive drøftelser om enkelte kunder og om de priser, hver enkelt producent tilbød eller skulle tilbyde dem, samt om de leverede eller bestilte mængder.
- 116 I beslutningen (20. betragtning) anføres det ligeledes, at ATO deltog i lokale møder, hvor man på nationalt plan drøftede iværksættelsen af de ordninger, der var vedtaget på plenarmøderne.

b) Parternes anbringender

- 117 Sagsøgeren har bestridt at have truffet foranstaltninger, der skulle sikre, at målpriserne blev overholdt, idet selskabet ganske enkelt ikke havde prispolitik fælles med de øvrige producenter. I øvrigt har selskabet anført, at Kommissionen i beslutningen blot har opstillet en liste med beskyldninger mod ikke-navngivne producenter

med hensyn til deres adfærd på tidspunkter, der generelt ikke er præcist angivet. Kommissionen har i hvert fald ikke ført bevis for, at ATO deltog i sådanne handlinger.

- 118 Endvidere har sagsøgeren bestridt, at selskabet gav sine salgskontorer ordre til afstå fra at sælge givne mængder frem for at gå ned i pris, at det lagde pres på andre producenter for, at de skulle følge en fælles prispolitik, at det omdirigerede forsyninger til oversøiske markeder, og at det udvekslede oplysninger om lukning af produktionsanlæg.
- 119 Med hensyn til, at sagsøgeren skulle have afstået fra at sælge bestemte mængder, har selskabet anført, at sælgeren på et nedadgående marked altid står over for valget mellem at fastholde sin pris og dermed sælge mindre eller fastholde mængden og gå ned i pris, og at Kommissionen ikke på grund af selskabets valg af en af disse strategier kan slutte, at det deltog i et kartel.
- 120 Hvad angår det forhold, at sagsøgeren skulle have deltaget i et system med »kontostyring« og »kontoledelse«, har selskabet anført, at Kommissionens klagepunkter på dette punkt ikke er begrundede, dels fordi det ikke ville kunne være udpeget som »kundeadministrator« for Bihr, idet dette selskab i flere år ikke længere havde været kunde hos sagsøgeren, som således ikke kunne forhandle priser med dette selskab, dels fordi referatet af et møde i foråret 1983 (bilag 37 til den generelle meddelelse), som Kommissionen har påberåbt sig til støtte for, at ATO deltog i et system med »kontoledelse« i Italien, ikke er et afgørende bevis, fordi der heri kun — a posteriori — omtales to punktuelle salg.
- 121 Kommissionen har anført, at sagsøgeren ved mødet den 2. september 1982 erkendte, at det for at nå de aftalte målpriser var nødvendigt at afstå fra at sælge visse mængder. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til referatet fra dette møde (bilag 29 til den generelle meddelelse), hvori det anføres:

»The ground rules were restated and the meaning of commitment to the proposals clarified. It was made clear that companies should be prepared to lose business rather than break the prices.«

(»Grundreglerne blev gentaget, og betydningen af at tilslutte sig forslagene blev præciseret. Det blev fremhævet, at selskaberne skal være parate til at miste forretninger frem for at bryde priserne«).

- 122 Ifølge Kommissionen viser referatet af mødet den 2. december 1982 (bilag 33 til den generelle meddelelse), at ATO deltog i systemet med »kontoledelse«, idet selskabet heri sammen med Shell optræder som »kundeadministrator« for Bihir. Kommissionen har forklaret, at grunden til, at ATO's navn er anført i parentes, er, at selskabets opgave sikkert var at bistå Shell på grund af dets særlige kendskab til strukturen på det franske marked og til de franske prisbestemmelser. Dette bekræftes af referatet af mødet den 3. maj 1983, der er udarbejdet af ICI (bilag 38 til den generelle meddelelse), og hvori ATO's rolle omtales for at vise, hvilke muligheder der var for at få systemet med »kontoledelse« til at fungere i forbindelse med det franske priskontrolsystem.
- 123 Endvidere har Kommissionen anført, at referatet af et møde i foråret 1983 (bilag 37 til den generelle meddelelse) viser, at ATO deltog i systemet med »kontole-delse« og medvirkede hertil i Italien. ATO fik til opgave at levere bestemte mængder til to kunder, som Monte var udpeget til »kundeadministrator« for, til en pris, der var fastlagt for april. Selskabet fungerede således som »participant« i forhold til disse to virksomheder.
- 124 Endelig har Kommissionen anført, at et system med »kontoledelse« som det, polypropylenproducenterne havde udviklet, ikke kunne fungere effektivt, medmindre alle deltog.

c) Rettens vurdering

- 125 Det bemærkes, at 27. betragtning til beslutningen, sammenholdt med 26. betragtning, andet afsnit, må fortolkes således, at det ikke gøres gældende, at hver producent enkeltvis påtog sig at træffe alle de foranstaltninger, der er nævnt dér, men at de enkelte producenter på forskellige tidspunkter ved møderne sammen med de øvrige producenter vedtog en helhed af foranstaltninger, der er nævnt i beslutnin-

gen, og som gik ud på at skabe gunstige betingelser for en prisforhøjelse, navnlig ved kunstigt at reducere udbuddet af polypropylen. Gennemførelsen af de enkelte foranstaltninger i denne helhed blev fordelt i henhold til en aftale mellem de forskellige producenter på grundlag af deres særlige situation.

126 Det må fastslås, at da sagsøgeren deltog i de møder, hvor denne helhed af foranstaltninger blev vedtaget [navnlig mødet den 13. maj, den 2. og den 21. september 1982 (bilag 24, 29 og 30 til den generelle meddelelse)], tilsluttede selskabet sig denne, idet det ikke er fremkommet med indicier til støtte for det modsatte. Det fremgår af følgende passage i referatet af mødet den 2. september 1982, at systemet med »kontoledelse« blev vedtaget:

»about the dangers of everyone quoting exactly DM 2.00 A.'s point was accepted but rather than go below DM 2.00 it was suggested & generally agreed that others than the major producers at individual accounts should quote a few pfs higher. Whilst customer tourism was clearly to be avoided for the next month or two it was accepted that it would be very difficult for companies to refuse to quote at all when, as was likely, customers tried to avoid paying higher prices to the regular suppliers. In such cases producers would quote but at above the minimum levels for October«.

(»med hensyn til faren ved, at alle opgav en pris på 2,00 DM, blev A's bemærkning accepteret, men frem for at gå under 2,00 DM blev det foreslået, og der var almindelig enighed om, at producenterne — bortset fra hovedleverandørerne til en bestemt kunde — skal angive en pris, der er få pfennig højere. Mens 'kundeflakkeri' klart skal undgås i den næste måned eller to, var der enighed om, at det vil være meget svært for selskaberne helt at afslå at give tilbud, når kunderne sandsynligvis forsøger at undgå at betale højere priser til de sædvanlige leverandører. I sådanne tilfælde vil producenterne afgive tilbud, men til priser, der ligger over niveauet for oktober«).

Tilsvarende blev det på mødet den 21. september 1982, som sagsøgeren deltog i, udtalt: »In support of the move, BASF, Hercules and Hoechst said they would be taking plant off line temporarily« (»BASF, Hercules and Hoechst sagde, at de for at støtte forhøjelsen midlertidigt ville sætte et anlæg ud af drift«), og ved mødet den 13. maj 1982 udtalte Fina: »Plant will be shut down for 20 days in August« (»Fabrikken vil være lukket 20 dage i august«).

- 127 For så vidt angår systemet med »kontoledelse«, bemærkes, at ATO er nævnt i tabel 3, der er vedlagt referatet af mødet den 2. december 1982 (bilag 33 til den generelle meddelelse), som selskabet deltog i, som »kundeadministrator« for Bihir sammen med Shell, idet dets navn dog er i parentes, og at dets navn nævnes i to mødereferater fra foråret 1983 (bilag 37 og 38 til den generelle meddelelse), hvis indhold viser, at møderne navnlig drejede sig om en gennemgang af systemet med »kontoledelse«.
- 128 Det forhold, at ATO deltog i disse møder, og at der i referaterne af disse sammen med selskabets navn er anført navne på andre virksomheder og salgsmængder, viser, at det spillede en aktiv rolle i systemet med »kontoledelse«. Det er ikke nødvendigt at tage stilling til, om selskabet deltog i systemet som »kundeadministrator«, »participant«, »leverandør«, eller om det blot gav oplysninger om sit salg eller det franske priskontrolsystem.
- 129 Det bemærkes endvidere, at sagsøgeren ikke har bestridt, at selskabet deltog i lokale møder for det franske marked. Formålet med disse møder fremgår af referatet af mødet den 12. august 1982 (bilag 27 til den generelle meddelelse), der viser, at det ved møderne skulle sikres, at et særligt prisinitiativ blev gennemført på lokalt plan.
- 130 Det følger af det anførte, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, som blev enige om de i beslutningen nævnte foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne.

D — Mængdemål og kvoter

a) Den anfægtede retsakt

- 131 Det anføres i beslutningen (31. betragtning, tredje afsnit), at der på mødet den 26.-27. september 1979 »var enighed om behovet for en fast kvoteordning«, og der henvises i referatet af mødet til en ordning, der var blevet foreslået eller vedtaget i

Zürich, og som gik ud på at begrænse det månedlige salg til 80% af det gennemsnitlige salg i årets første otte måneder.

- 132 Endvidere anføres det i beslutningen (52. betragtning), at der før august 1982 blev foretaget forskellige former for markedsopdeling. Hver producent fik tildelt en procentvis andel af det anslåede marked, men der fandt på dette stadium ingen systematisk, forudgående begrænsning af den samlede produktion sted. Overslag over det samlede marked måtte derfor løbende revideres, og hver producents salg i absolutte mængder måtte tilpasses den tildelte procentsats.
- 133 For 1979 blev der for hver enkelt producent fastsat mængdemål (i ton), der i det mindste delvis var baseret på deres faktiske salg i de foregående tre år. Tabeller fundet hos ICI viser det »reviderede mål« for hver enkelt producent for 1979 sammenholdt med de pågældende producenters faktiske salg i Vesteuropa i denne periode. At der fandtes en markedsopdelingsordning for 1979, bekræftes af papirer fundet hos ATO, der indeholder målene (»objectifs«) for de fire største franske producenter (ATO, Rhône-Poulenc, Solvay og Hoechst France; 54. betragtning til beslutningen).
- 134 I slutningen af februar 1980 blev producenterne enige om mål — igen udtrykt i ton — for 1980 på basis af et anslået årligt marked på 1 390 000 ton. Ifølge beslutningen (55. betragtning) blev der hos ATO og ICI fundet en række tabeller med de »fastsatte mål« for hver producent for 1980. Det oprindelige overslag på 1 390 000 ton viste sig at være for optimistisk. Hver producents kvote måtte derfor reduceres, så kvoterne kom til at stemme overens med et samlet forbrug i 1980 på kun 1 200 000 ton. Bortset fra ICI og DSM svarede producenterne faktiske salg i det væsentlige til deres mål.
- 135 Ifølge beslutningen (56. betragtning) var markedsdelingen for 1981 genstand for lange og komplicerede forhandlinger. Ved møderne i januar 1981 enedes man om, at hver producent som en midlertidig foranstaltning med det formål at lette iværksættelsen af prisinitiativet for februar til marts skulle begrænse sit månedlige salg til 1/12 af 85% af 1980-målet. Med henblik på at få fastlagt en mere permanent

ordning oplyste hver producent på møderne, hvilken mængde han håbede at kunne sælge i løbet af 1981. Sammenlagt var disse »ønskede mængder« imidlertid langt større end den forventede efterspørgsel. Trods flere kompromisforslag fra Shell og ICI blev der ikke opnået enighed om en endelig kvoteaftale for 1981. Som en nødløsning gik producenterne ud fra den enkelte producents kvote i det foregående år som teoretisk grundlag og indberettede deres faktiske salg i hver måned på møderne. Det faktiske salg blev således kontrolleret på grundlag af en teoretisk opdeling af det disponible marked, der var baseret på 1980-kvoterne (57. betragtning til beslutningen).

- 136 Det anføres i beslutningen (58. betragtning), at der for 1982 blev fremsat komplicerede forslag til kvoteordninger, der gik ud på at nå frem til en rimelig afvejning af forskellige faktorer, såsom hidtidige salgsresultater, ønsker og disponibel kapacitet. Det samlede marked, der skulle deles mellem producenterne, blev anslået til 1 450 000 ton. Nogle producenter fremlagde detaljerede planer til markedsdelingsordninger, mens andre nøjedes med blot at oplyse, hvad de forventede at kunne sælge. Monte og ICI forsøgte ved mødet den 10. marts 1982 at nå frem til en aftale. Det fremgår imidlertid af beslutningen (58. betragtning, sidste afsnit), at man som i 1981 ikke nåede frem til nogen endelig aftale. I årets første halvdel aflagde hver producent beretning om sin månedlige omsætning på møderne, og omsætningen blev sammenholdt med den pågældendes procentvise andel af salget i det foregående år. Ifølge beslutningen (59. betragtning) fortsatte forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteordning for 1983 på mødet i august 1982, og ICI førte bilaterale forhandlinger med hver af producenterne om denne nye ordning. Indtil der kunne indføres en sådan kvoteordning, blev producenterne opfordret til i anden halvdel af 1982 at begrænse deres månedlige salg til deres faktiske, procentvise andel af det samlede marked i de første seks måneder af 1982. I 1982 havde markedsandelene således for de mellemstore producenters vedkommende nået en vis balance (af ATO betegnet »quasi-consensus«), og i forhold til de tidligere år var de stabile for de fleste producenters vedkommende.

- 137 Ifølge beslutningen (60. betragtning) opfordrede ICI for 1983 alle producenter til at meddele størrelsen af den kvote, de selv ønskede tildelt, og foreslå, hvilken procentdel de øvrige producenter burde have tildelt. Monte, Anic, ATO, DSM, Linz, Saga og Solvay fremsatte hver især detaljerede forslag, ligesom de tre tyske producenter fremsatte et fælles forslag gennem BASF. De forskellige forslag blev

behandlet på edb for at få beregnet et gennemsnit, der blev sammenholdt med de enkelte producenters ønskede markedsandel. ICI kunne på grundlag heraf fremsætte forslag til retningslinjerne for en ny rammeaftale for 1983. Disse forslag blev drøftet på møderne i november og december 1982. Ved mødet den 2. december 1982 blev der diskuteret et forslag, der i første omgang kun dækkede årets første kvartal. Det fremgår af referatet af dette møde, der blev udarbejdet af ICI, at ATO, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Monte og Solvay samt Hercules fandt deres tildelte kvote »acceptabel« (63. betragtning til beslutningen). Oplysningerne underbygges af notater fra en telefonsamtale, ICI førte med Hercules den 3. december 1982.

- 138 Endelig anføres det i beslutningen (63. betragtning, tredje afsnit), at et dokument, der blev fundet hos Shell, bekræfter, at der blev indgået en aftale, idet selskabet forsøgte ikke at overskride sin kvote. Dokumentet bekræfter endvidere, at en mængdekontrolordning blev videreført i andet kvartal af 1983. For at holde markedsandelen i andet kvartal oppe i nærheden af 11% gav Shell-koncernen således sine nationale salgsselskaber ordre til at reducere salget. Det bekræftes af referatet af mødet den 1. juni 1983, at der fandtes en sådan aftale. Selv om der ikke i referatet nævnes kvoter, anføres det, at »eksperterne« udvekslede oplysninger om hver enkelt producents salg i den foregående måned, hvilket indikerer, at der fandtes en kvoteordning (64. betragtning til beslutningen).

b) Parternes anbringender

- 139 Sagsøgeren har indledningsvis anført, at selskabets deltagelse i kvoteaftaler afkræftes af den hurtige og konstante stigning i dets markedsandel, der steg fra 3,27% i 1979 til 3,35% i 1980, 3,36% i 1981, 3,51% i 1982 og 3,59% i 1983, af udnyttelsen af dets produktionskapacitet og af det forhold, at dets produktion altid lå langt over de påståede kvoter.
- 140 Sagsøgeren har henvist til, at Kommissionen som bevis på, at selskabet deltog i en kvoteordning, støtter sig på tabeller, hvis ophavsmand er ukendt, og man ved ikke, efter hvilke retningslinjer de er opstillet, eller hvorfra tallene heri kommer. Kom-

missionen kan ikke gøre gældende, at disse tabeller udgør markedsdelingsaftaler, medmindre den beviser, at alle producenter havde accepteret, at deres markedsandel var begrænset til et vist niveau. Dette niveau kan under ingen omstændigheder være det, der er fastsat i de omhandlede tabeller, idet det tal, der fremkommer ved sammenlægning af de enkelte producenters mål, ikke svarer til det faktiske marked, men til et idealmarked, hvor alles ønsker kan blive opfyldt. Kommissionen forveksler således en statistisk bearbejdning af observationer vedrørende markedsudviklingen, som blev foretaget hos ICI, med beviset for et priskartel.

- 141 Hvad særligt angår 1979, er det sagsøgerens opfattelse, at den tabel, der blev fundet hos ICI (bilag 55 til den generelle meddelelse), og hvori de forskellige producenters salg i 1976-1979 er anført sammen med »revised targets« for 1979, og angivelsen i et dokument, der blev fundet hos ATO (bilag til skrivelsen af 3. april 1985), af mål, som de franske producenter havde fastsat, på ingen måde er bevis for en effektiv markedsdeling, idet man ikke ved, hvem der er ophavsmand hertil, hvorfra tallene kommer, og hvortil det første af disse dokumenter skulle anvendes, mens det andet dokument kun er en sammenstilling af de mål, som de franske producenter hver især havde sat for sig selv for 1979.
- 142 Med hensyn til 1980 har sagsøgeren anført, at de tabeller, Kommissionen har fremlagt, er selvmodsigende, idet de angiver forskellige tal. Dette kan ikke forklares med, at de første tal er blevet ændret, idet der kun kan være tale om en markedsdelingsaftale, hvis markedet på forhånd er fastlagt. I dette tilfælde varierer det totale tal for producenterne fra gang til gang. Tabellerne er derfor kun en sammenstilling af de enkelte producenters individuelle mål.
- 143 For så vidt angår 1981, har sagsøgeren anført, at Kommissionen har erkendt, at der for dette år ikke findes en endelig kvoteaftale, men den har gjort gældende, at producenterne i dette år meddelte tal, der udgjorde deres »ambitions«, og som sammenlagt langt oversteg den samlede forventede efterspørgsel. Når Kommissionen af det forhold, at ICI sammenlignede hver producents faktiske salg i 1981 med den pågældende markedsandel i 1980, udleder, at der positivt var truffet en foranstaltning, hvorefter den enkelte producent blev tildelt en procentdel af markedsan-

delen i det foregående år som kvote, forveksler den en bearbejdning af observationer vedrørende markedsudviklingen med beviset for et priskartel.

- 144 Sagsøgeren har fremhævet, at Kommissionen for 1982 har erkendt, at der ikke forelå en kvoteaftale, og har gentaget, at de tal, som producenterne meddelte hinanden, blot var deres egne salgsmål.
- 145 Med hensyn til 1983 har sagsøgeren anført, at de dokumenter, som Kommissionen har påberåbt sig over for selskabet, ikke har nogen bevisværdi. Det forhold, at der hos en tredjemand findes et dokument (bilag 85 til den generelle meddelelse), som er fremkommet ved edb-behandling af oplysninger, hvis oprindelse og betydning for sagen ATO ikke er vidende om, er ikke tilstrækkeligt til at gøre gældende, at sagsøgeren og andre producenter til ICI fremsendte forslag til kvoter for de enkelte producenter. ATO har benægtet at have fremsendt sådanne forslag. Den forbindelse, som Kommissionen drager mellem det tal, der er anført ud for ATO's navn i nævnte edb-dokument, og et tal, der findes i et håndskrevet, udateret og vanskeligt læseligt notat, der blev fundet hos ATO (bilag 17 i meddelelsen til ATO), er ubegrundet.
- 146 Det forhold, at ATO's navn nævnes i et internt notat fra ICI af 8. december 1982 (bilag 77 til den generelle meddelelse), hvori koncipisten vurderer, om ATO vil acceptere en bestemt kvote for et kvartal i 1983, er ifølge sagsøgeren ikke bevis for, at ATO havde accepteret en kvote.
- 147 Endelig har sagsøgeren anført, at ATO's navn ikke nævnes i det interne dokument fra Shell (bilag 90 til den generelle meddelelse), som Kommissionen påberåber sig til støtte for, at der blev indgået en kvoteaftale for andet kvartal af 1983, og dokumentet er således ikke bevis for, at sagsøgeren i denne periode deltog i en kvoteordning. Hertil kommer, at Kommissionen ikke af det forhold, at producenterne udvekslede oplysninger om realiseret salg — hvilket bekræftes af referatet af mødet den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse) — kan udlede, at der blev anvendt en kvoteordning.

- 148 Kommissionen har anført, at ATO's stigning — hvis der overhovedet er tale om en stigning — ikke kan afkræfte, at virksomheden deltog i kartellet, hvis formål var at fordele markedet rimeligt mellem producenterne. En sådan stigning kan højest — men ikke nødvendigvis — vise, at ATO ikke fuldt ud deltog i gennemførelsen af dette kartel. Overtrædelsen er imidlertid ikke begået ved, at en bestemt kvote er blevet respekteret, men ved, at sagsøgeren deltog i en samordning om opdeling af markedet. Under alle omstændigheder var ATO's markedsandel ifølge de tal, Kommissionen har, stort set stabil fra 1979 til 1983, idet den svingede fra 3,14 til 3,20%.
- 149 Endvidere har Kommissionen gjort gældende, at ATO kun på grund af en brudstykkevis og partisk fremstilling af beviserne vedrørende tildeling af kvoter kan anføre, at dokumenterne i virkeligheden alene indeholder den enkelte producents egne mål, der ikke svarer til det faktiske marked, men et idealmarked, hvor alles ønske kan blive opfyldt. I øvrigt er det vanskeligt at se, hvorfor en producent efter at have fastsat salgsmål for en given periode følte behov for »uforpligtende« at orientere sine konkurrenter herom.
- 150 Kommissionen har videre anført, at det forhold, at sagsøgerens navn nævnes i flere tabeller, hvori er angivet producenterens tidligere salg og kvoter, viser, at selskabet deltog i fastsættelsen af kvoter for 1979 og 1980 og de foreløbige foranstaltninger for 1981. Kommissionen har fremhævet fem af disse dokumenter.
- 151 Det første er en udateret tabel med overskriften »Producers' Sales to West Europe«, som blev fundet hos ICI (bilag 55 til den generelle meddelelse), hvori der for alle polypropylenproducenter i Vesteuropa er angivet deres omsætning i kiloton for 1976, 1977 og 1978 samt tal i kolonner med overskrifterne »1979 actual« og »revised target«. ATO er heri tildelt et revideret mål på 38,3 kiloton. Denne tabel viser ifølge Kommissionen, at ATO deltog i en markedsopdelingsordning for 1979, idet der i tabellen fastlægges kvoter for hver producent for dette år.

- 152 Det andet dokument er referatet af mødet den 26.-27. september 1979 (bilag 12 til den generelle meddelelse), der viser, at der ved dette møde blev indgået en aftale om at begrænse salget til 80% af de kvoter, der oprindeligt var fastsat i det første dokument.
- 153 Det tredje dokument består af en række tabeller, der blev fundet hos ATO (bilag til skrivelsen af 3. april 1985), hvori der for de fire franske producenter (ATO, Rhône-Poulenc, Solvay og Hoechst France) er angivet deres omsætning i de vest-europæiske lande for hver af de fire sidste måneder i 1979. Under nogle af disse tabeller er der en sammenligning mellem de realiserede tal og kvoterne: »85% af kvoterne« og »84,7% af kvoterne«. Dette dokument viser, at ATO ikke blot deltog i en markedsopdelingsordning for 1979, men også i kontrollen med, at denne plan blev gennemført af de fire franske producenter.
- 154 Disse oplysninger underbygges af et fjerde dokument — en tabel, som blev fundet dels hos ATO, dels hos ICI (bilag 59 og 61 til den generelle meddelelse), hvori producenterens salg udtrykt i mængde og markedsandel sammenlignes i følgende kolonner: »1979 actual«, »1980 target«, »(1980) actual« og »1981 aspirations«. Kommissionen har henvist til, at ICI i svaret på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse) vedrørende dette dokument har oplyst, at »the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves« (»kilden til oplysningerne om faktiske historiske tal i denne tabel må have været producenterne selv«).
- 155 Disse dokumenter viser ifølge Kommissionen, at producenterne er nået til enighed om hver enkelt producents salg, idet de ved forhandlingerne har taget udgangspunkt i den enkeltes ønske. Udsvingene i de mængder, der blev tildelt producenterne, skyldes, at man i første omgang havde vurderet markedet for optimistisk, og at det derfor var nødvendigt at tilpasse de mængder, der svarede til de kvoter, som var aftalt i form af markedsandele, på grundlag af den nye vurdering af det samlede marked. Dette underbygges af det sidste dokument, der er referatet af to møder i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), hvori det anføres, at »compared with target tonnages based on a 1.2 million tonne market in Western Europe in 1980 individual companies performances were reported as follows: ... ATO: Target (kt) 37,2/Actual (kt) 38,2« (»de enkelte virksomheders resultater

sammenlignet med mængdemål baseret på et marked i Vesteuropa i 1980 på 1,2 million ton blev rapporteret således: ... ATO: Mål 37,2 kt / Faktisk 38,2 kt«).

- 156 Kommissionen har erkendt, at der ikke kunne indgås en kvoteaftale for 1981. Den mener imidlertid, at der blev truffet midlertidige foranstaltninger. Kommissionen har således anført, at det fremgår af referatet af de ovennævnte møder i januar 1981, at producenterne sammenlignede deres faktiske salg med de fastlagte mål. Endvidere fremgår det af en tabel, der blev fundet hos ICI (bilag 65 til den generelle meddelelse), men som stammer fra en italiensk producent, at producenterne sammenlignede deres salg i 1981 med salget i det foregående år. Kommissionen har heraf udledt, at der blev truffet midlertidige foranstaltninger for 1981, da der ikke kun indgås en generel aftale om fordeling af salget i dette år.
- 157 Kommissionen har med hensyn til 1982 anført, at forskellige dokumenter fra Monte og ICI (bilag 69 til 71 til den generelle meddelelse) viser, at disse producenter fremsatte forslag til kvoter, men at der ikke kunne opnås enighed herom.
- 158 Ifølge Kommissionen fremgår det af de tabeller, der er vedlagt referatet af møderne den 9. juni 1982 og den 20. august 1982 (bilag 25 og 28 til den generelle meddelelse), at producenterne i første halvår af 1982 sammenlignede deres månedlige salg med salget i 1981. Med hensyn til andet halvår fremgår det af det andet af disse referater, at producenterne blev opfordret til at begrænse deres månedlige salg til niveauet i første halvår. Det fremgår af de tabeller, der er vedlagt referatet af møderne den 6. oktober, den 2. november og den 2. december 1982 (bilag 31-33 til den generelle meddelelse), at producenterne sammenlignede deres salg i andet halvår med salget i første halvår.
- 159 Endvidere har Kommissionen anført, at den er i besiddelse af oplysninger om »ønskede mængder« og forslag, som producenterne efter anmodning fra ICI fremkom med for dem selv og de andre producenter, og som blev meddelt ICI (bilag 74-76 og 78-84 til den generelle meddelelse) med henblik på indgåelse af en kvoteaftale for 1983. Forslagene blev behandlet på edb for at få beregnet et gennemsnit, der blev sammenholdt med de enkelte producenters ønskede mængder. Det dokument, der herved fremkom, blev kommenteret i et internt notat fra ICI med overskriften

»Polypropylene Framework« (bilag 87 til den generelle meddelelse), og hvori navnlig ATO's ønsker blev betegnet som »ufornuftige«. ATO's ønskede mængder fremgår ikke kun af edb-dokumenter, men også af et håndskrevet notat fra ATO (bilag 17 til meddelelsen til ATO). Ud over disse dokumenter har Kommissionen henvist til et internt notat fra ICI med overskriften »Polypropylene framework 1983« (bilag 86 til den generelle meddelelse), hvori ICI beskriver de generelle retningslinjer for en fremtidig kvoteaftale.

160 Referatet af mødet den 2. december 1982 (bilag 33 til den generelle meddelelse) viser ifølge Kommissionen, at »eksperterne« gennemgik et forslag til kvoter, der var begrænset til første kvartal af 1983. Endvidere fremgår det af et internt notat fra ICI af 8. december 1982 (bilag 77 til den generelle meddelelse), at ATO (bl.a.) fandt den kvote, der var tildelt selskabet, »acceptabel«, selv om kvoten efter ATO's opfattelse var for lille, og selskabet ville modsætte sig den kvartårlige kvote, hvis den skulle danne udgangspunkt for en aftale for hele året.

161 Endelig fremgår det ifølge Kommissionen af et internt dokument, der blev fundet hos Shell (bilag 90 til den generelle meddelelse), at der blev indgået en aftale for andet kvartal af 1983. Shell gav således i henhold til dette dokument sine nationale salgsselskaber ordre til at reducere deres salg, for at den kvote, der var tildelt Shell, kunne overholdes. Kommissionen har tilføjet, at referatet af mødet den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse) viser, at der blev udvekslet oplysninger om salget i maj ved dette møde.

c) Rettens vurdering

162 Det bemærkes, at sagsøgeren fra 1978 deltog fast i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter, hvorunder producenterne drøftede deres salgsmængder og udvekslede oplysninger herom.

163 Samtidig med, at ATO deltog i møderne, fremgår selskabets navn også af forskellige tabeller (bilag 55 ff. til den generelle meddelelse), hvis indhold klart viser, at de skulle anvendes til at fastlægge salgsmål. De fleste sagsøgere har i deres svar på

et skriftligt spørgsmål fra Retten indrømmet, at det ikke havde været muligt at opstille de tabeller, der blev fundet hos ICI, ATO og Hercules, på grundlag af statistikker fra Fides-systemet. ICI har i øvrigt i sit svar på begæringen om oplysninger (bilag 8 til den generelle meddelelse) vedrørende en af disse tabeller oplyst, at »the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves« (»kilden til oplysningerne om faktiske historiske tal i denne tabel må have været producenterne selv«). Kommissionen lagde derfor med rette til grund, at oplysningerne i tabellerne var givet af ATO i forbindelse med de møder, selskabet deltog i.

164 Med det ordvalg, der er anvendt i tabellerne vedrørende 1979 og 1980, som Kommissionen har fremlagt (som f.eks. »revised target«, »opening suggestions«, »proposed adjustments« og »agreed targets«), kan det lægges til grund, at der blev opnået enighed mellem producenterne.

165 Hvad nærmere angår 1979, finder Retten det på grundlag af referatet af mødet den 26.-27. september 1979 (bilag 12 til den generelle meddelelse) og den udate-rede tabel med overskriften »Producers' Sales to West Europe«, der blev fundet hos ICI (bilag 55 til den generelle meddelelse), og hvori der for alle de vesteuro-pæiske polypropylenproducenter er angivet deres omsætning i kiloton for 1976, 1977 og 1978 samt tal i kolonnerne »1979 actual«, »revised target« og »79«, at der ved mødet var enighed om, at kvoteordningen i årets tre sidste måneder måtte strammes op. Det fremgår således af ordet »tight« sammenholdt med begrænsningen af salget til 80% af 1/12 af det fastsatte årlige salg, at den oprindeligt fastlagte ordning for 1979 måtte strammes op i de tre sidste måneder. Denne fortolkning af referatet underbygges af den nævnte tabel, fordi denne tabel under overskriften »79« i sidste kolonne til højre for kolonnen »revised target« indeholder tal, der må svare til de oprindeligt fastsatte kvoter. Kvoterne måtte begrænses, fordi de var fastlagt på grundlag af en for optimistisk vurdering af markedet, således som det også var tilfældet for 1980. Disse konstateringer påvirkes ikke af, at ICI — som nævnt i beslutningens 31. betragtning, tredje afsnit — henviste til en ordning, »der var blevet foreslået eller vedtaget i Zürich, og som gik ud på at begrænse det månedlige salg til 80% af det gennemsnitlige salg i årets første otte måneder«.

Denne henvisning sammenholdt med 54. betragtning til beslutningen må netop forstås således, at der tidligere var fastsat salgsmål for det månedlige salg i de første otte måneder af 1979.

- 166 Hertil kommer, at de franske producenter, herunder sagsøgeren, systematisk måned for måned udvekslede oplysninger om deres omsætning i de fire sidste måneder af 1979 og sammenlignede dem med »kvoter« (bilag til skrivelsen af 3. april 1985). Det kan heraf udledes, at de franske producenter i hvert fald har forsøgt at sikre overholdelsen af de aftalte mål.
- 167 Hvad angår 1980, finder Retten, at det af den tabel af 26. februar 1980, der blev fundet hos ATO (bilag 60 til den generelle meddelelse), og som indeholder en kolonne med overskriften »agreed targets 1980«, samt af referaterne af møderne i januar 1981 (bilag 17 til den generelle meddelelse), hvorunder producenterne, herunder sagsøgeren, sammenlignede de faktisk solgte mængder (»Actual kt«) med de fastlagte mål (»Target kt«), fremgår, at der for hele året var fastsat salgsmål. Endvidere bekræftes disse dokumenter af en tabel af 8. oktober 1980 (bilag 57 til den generelle meddelelse), hvori to kolonner sammenlignes, den ene med oplysninger om »1980 Nameplate Capacity« og den anden med »1980 Quota« for de forskellige producenter.
- 168 Med hensyn til 1981 bemærkes, at det over for producenterne er gjort gældende, at de deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteaftale for dette år, at de i forbindelse hermed gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, og at de som en midlertidig foranstaltning, indtil der blev indgået en sådan aftale, blev enige om i februar og marts 1981 at reducere deres månedlige salg til 1/12 af 85% af det »mål«, der var aftalt for 1980, at de for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år, at de hver måned gav oplysninger om deres salg ved møderne, og at de kontrollerede, at deres salg lå inden for den tildelte teoretiske kvote.
- 169 At der fandt forhandlinger sted mellem producenterne med henblik på at indføre en kvoteordning, og at de under disse forhandlinger meddelte deres »ønskede mængder«, bekræftes af forskellige dele af bevismaterialet, bl.a. tabeller, hvori der for hver producent angives faktisk omsætning (»actual«) og »targets« for 1979 og

1980 samt »aspirations« for 1981 (bilag 59 og 61 til den generelle meddelelse), en tabel, der er affattet på italiensk, og hvori der for hver producent angives vedkommendes kvote for 1980, andre producenters forslag med hensyn til, hvilken kvote vedkommende skulle tildeles for 1981, og producentens egne »ambitions« for 1981 (bilag 62 til den generelle meddelelse) samt et internt notat fra ICI (bilag 63 til den generelle meddelelse), hvori der er en beskrivelse af udviklingen i forhandlingerne, og det anføres:

»Taking the various alternatives discussed at yesterday's meeting we would prefer to limit the volume to be shared to no more than the market is expected to reach in 1981, say 1.35 million tonnes. Although there has been no further discussion with Shell, the four majors could set the lead by accepting a reduction in their 1980 target market share of about 0.35% provided the more ambitious smaller producers such as Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic / SIR also tempered their demands. Provided the majors are in agreement the anomalies could probably be best handled by individual discussions at Senior level, if possible before the meeting in Zurich.«

(»Af de forskellige alternativer, der blev drøftet på mødet i går, vil vi foretrække, at den mængde, der skal fordeles, begrænses til det forventede marked i 1981, dvs. 1,35 mill. ton. Selv om der ikke har været yderligere forhandlinger med Shell, kunne de fire store gå foran og acceptere en reduktion i deres mål for markedsandelen i 1980 på ca. 0,35% under forudsætning af, at de mere ambitiøse blandt de mindre producenter såsom Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz og Anic / SIR også nedsætter deres krav. Såfremt de store er enige, kan problemerne sikkert bedst løses ved individuelle drøftelser på chef-niveau, helst inden mødet i Zürich.«)

Dette dokument er vedlagt en opstilling med forslag til kompromis, hvori den enkelte producents resultat sammenlignes med 1980 (»% of 1980 target«).

170 Det fremgår af referatet af møderne i januar 1981, at det som en midlertidig foranstaltning blev vedtaget, at det månedlige salg i februar og marts 1981 skulle reduceres til 1/12 af 85% af det mål, der var aftalt for det foregående år. Det anføres således i referatet:

»In the meantime (February-March) monthly volume would be restricted to 1/12 of 85% of the 1980 target with a freeze on customers.«

(»I mellemtiden (februar-marts) reduceres det månedlige salg til $\frac{1}{12}$ af 85% af målet for 1980, og der lukkes for tilgang af kunder.«)

- 171 Det forhold, at producenterne for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år og kontrollerede, at deres salg lå inden for denne kvote, ved hver måned at udveksle oplysninger om deres salg, er bevist ved tre dokumenter i sammenhæng. Det drejer sig for det første om en tabel af 21. december 1981 (bilag 67 til den generelle meddelelse), hvori der for hver producent er angivet salget opdelt på måneder, og de sidste tre kolonner vedrørende november og december samt årets samlede salg er tilføjet i hånden. Endvidere drejer det sig om en udateret tabel, der er affattet på italiensk, med overskriften »Scarti per società« (»Fravigelser opdelt på selskaber«) (bilag 65 til den generelle meddelelse). I tabellen, der blev fundet hos ICI, sammenlignes for hver producent for perioden januar — december 1981 tallene for faktisk salg (»actual«) med de teoretiske tal (»theoretic«). Endelig drejer det sig om en udateret tabel, der blev fundet hos ICI (bilag 68 til den generelle meddelelse). Heri sammenlignes den enkelte producents omsætning og markedsandel i perioden januar — november 1981 med de tilsvarende tal for 1979 og 1980, og på grundlag heraf er der udarbejdet en prognose for slutningen af året.
- 172 Den første tabel viser således, at producenterne udvekslede oplysninger om deres månedlige salg. Når dette sammenholdes med sammenligningerne mellem disse tal og de faktiske tal for 1980 — som foretages i de to andre tabeller, der vedrører samme periode — underbygger det forhold, at producenterne på denne måde udvekslede oplysninger, som en erhvervsdrivende normalt behandler strengt fortroligt, beslutningens konklusioner.
- 173 At sagsøgeren deltog i disse forskellige handlinger fremgår dels af, at selskabet deltog i møder, hvorunder disse handlinger blev foretaget, navnlig møderne i januar 1981, dels af, at selskabets navn nævnes i de ovennævnte dokumenter. Det bemærkes i øvrigt, at ICI i sit svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten — som andre sagsøgere har henvist til i deres svar — om nogle af tallene i disse tabeller har oplyst, at det ikke havde været muligt at udlede dem af statistikkerne fra Fides-systemet.

174 For så vidt angår 1982, bemærkes, at det over for producenterne er gjort gældende, *at* de deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteaftale for dette år, *at* de i forbindelse hermed gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, *at* de — da der ikke blev indgået en endelig aftale — ved møderne orienterede om deres månedlige omsætning i første halvår, som blev sammenlignet med den procentvise andel af salget i det foregående år, og *at* de i andet halvår bestræbte sig på at begrænse deres månedlige salg til den procentvise markedsandel i årets første halvdel.

175 Det forhold, at der fandt forhandlinger sted mellem producenterne med henblik på at indføre en kvoteordning, og at de i forbindelse hermed udvekslede oplysninger om deres ønsker, bekræftes for det første af et dokument med overskriften »Scheme for discussions 'quota system 1982'« (bilag 69 til den generelle meddelelse), hvori der for alle de virksomheder, beslutningen er rettet til, med undtagelse af Hercules, er angivet den mængde, som de hver især mente at have ret til, og for nogle producenter (alle med undtagelse af Anic, Linz, Petrofina, Shell og Solvay) den mængde, der efter deres opfattelse skulle tildeles de andre producenter. For det andet drejer det sig om et notat fra ICI med overskriften »Polypropylene 1982, Guidelines« [bilag 70, litra a), til den generelle meddelelse], hvori ICI analyserer de igangværende forhandlinger. For det tredje er der tale om en tabel af 17. februar 1982 [bilag 70, litra b), til den generelle meddelelse], hvori de forskellige forslag til fordeling af salget sammenlignes — i det ene af disse forslag, der har overskriften »ICI Original Scheme«, foretages der af Monte i en anden, håndskrevet tabel mindre ændringer i en kolonne med overskriften »Milliavacca 27/1/82« [det er navnet på en medarbejder hos Monte; bilag 70, litra c), til den generelle meddelelse]. Endelig er der tale om en tabel, der er affattet på italiensk (bilag 71 til den generelle meddelelse), og som indeholder et komplekst forslag (beskrevet i beslutningen, 58. betragtning, tredje afsnit in fine).

176 Der er ført bevis for de foranstaltninger, der blev truffet i første halvår, ved referatet af mødet den 13. maj 1982 (bilag 24 til den generelle meddelelse), hvori det anføres:

»To support the move a number of other actions are needed a) limit sales volume to some agreed prop. of normal sales.«

[»For at støtte prisforhøjelsen må der træffes en række andre foranstaltninger a) begrænse salget til en vis aftalt del af det normale salg.«]

At disse foranstaltninger blev gennemført, bekræftes af referatet af mødet den 9. juni 1982 (bilag 25 til den generelle meddelelse), der er vedlagt en tabel, hvori der for hver producent er angivet det faktiske tal (»actual«) for salget i januar — april 1982 sammenlignet med et teoretisk tal »based on 1981 av(erage) market share«, af referatet af mødet den 20.-21. juli 1982 (bilag 26 til den generelle meddelelse), for så vidt angår perioden fra januar til maj 1982, og af referatet af mødet den 20. august 1982 (bilag 28 til den generelle meddelelse), for så vidt angår perioden fra januar — juli 1982.

177 De foranstaltninger, der blev truffet for andet halvår af 1982, er bevist ved referatet af mødet den 6. oktober 1982 (bilag 31 til den generelle meddelelse), hvori det anføres: »In October this would also mean restraining sales to the Jan / June achieved market share of a market estimated at 100 kt« og »Performance against target in September was reviewed« (»I oktober vil dette indebære, at salget begrænses til den markedsandel, der blev opnået fra januar — juli, på grundlag af et forventet marked på 100 kt« og »De resultater, der var opnået i september, blev vurderet i forhold til målet«). Dette referat er vedlagt en tabel med overskriften »September provisional sales versus target (based on Jan-June market share applied to demand est(imated) at 120 kt« — (»Foreløbigt salg i september i forhold til målet (beregnet på grundlag af markedsandelen i januar til juni ud fra en forventet efterspørgsel på 120 kt«). Det bekræftes af referatet af mødet den 2. december 1982 (bilag 33 til den generelle meddelelse), at disse foranstaltninger blev opretholdt. Referatet er vedlagt en tabel, hvori det faktiske salg i november 1982 (»Actual«) sammenlignes med teoretiske tal (»Theoretical«) beregnet på grundlag af »J-June% of 125 kt«.

178 For så vidt angår 1981 og de to halvår af 1982, finder Retten, at Kommissionen af det forhold, at der ved de regelmæssige møder var en gensidig kontrol af, at der blev gennemført et system med begrænsning af det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, med rette har udledt, at dette system var vedtaget af mødedeltagerne.

179 For så vidt angår 1983, bemærkes, at det fremgår af de dokumenter, Kommissionen har fremlagt (bilag 33, 77, 85 og 87 til den generelle meddelelse), at polypropylenproducenterne i slutningen af 1982 og begyndelsen af 1983 drøftede en kvoteordning for 1983, at sagsøgeren deltog i de møder, hvor disse drøftelser fandt sted, at selskabet i denne forbindelse gav oplysninger om sit salg, at der i den tabel,

der er vedlagt referatet af mødet den 2. december 1982, ved den kvote, som er nævnt ud for sagsøgerens navn, er anført »acceptabel«, og *at* ICI i et internt notat har anført, at sagsøgeren »feels that the proposed figure is too low. If the intention is to drift from the first quarter into an agreement for the whole year, ATO will not accept« (bilag 77 til den generelle meddelelse; »finder, at den tildelte kvote er for lav. Hvis det er meningen ud fra kvoterne for første kvartal at indgå en aftale for hele året, kan ATO ikke acceptere kvoten«).

180 Sagsøgeren deltog således i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvo-
teordning for 1983.

181 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt forhandlingerne faktisk førte til et resultat med hensyn til de to første kvartaler af 1983, således som det anføres i beslutningen (63. betragtning, tredje afsnit, og 64. betragtning), bemærkes, at det fremgår af referatet af mødet den 1. juni 1983 (bilag 40 til den generelle meddelelse), at sagsøgeren ved mødet oplyste sin omsætning i maj måned på samme måde som ni andre virksomheder. Endvidere anføres følgende i referatet af et internt møde i Shell-koncernen den 17. marts 1983 (bilag 90 til den generelle meddelelse):

»... and would lead to a market share of approaching 12% and well above the agreed Shell target of 11%. Accordingly the following reduced sales targets were set and agreed by the integrated companies«.

(»... og ville føre til en markedsandel, der nærmer sig 12% og ligger langt over Shell's aftalte mål på 11%. Følgende reducerede salgsmål blev fastsat af og aftalt med selskaberne i koncernen«).

De nye mængder er angivet og herefter anføres følgende:

»this would be 11.2 Pct of a market of 395 kt. The situation will be monitored carefully and any change from this agreed plan would need to be discussed beforehand with the other PIMS members«.

(»dette vil svare til 11,2% af et marked på 395 kt. Situationen følges nøje, og enhver ændring i den aftale plan skal først drøftes med de andre PIMS-medlemmer«).

- 182 Retten finder, at Kommissionen ved at sammenholde disse to dokumenter med rette har udledt, at forhandlingerne mellem producenterne førte til indførelse af en kvoteordning. Det interne notat fra Shell-koncernen viser således, at virksomheden anmodede sine nationale salgsselskaber om at begrænse deres salg, ikke for at begrænse Shell-koncernens samlede salgsmængde, men for at begrænse koncernens samlede markedsandel til 11%. En sådan begrænsning, der er udtrykt i form af markedsandel, kan kun forklares med, at der fandtes en kvoteordning. Endvidere indeholder referatet af mødet den 1. juni 1983 et yderligere indicium for en sådan ordning, idet formålet med udveksling af oplysninger om producenternes månedlige salg først og fremmest må være at kontrollere, at de påtagne forpligtelser overholdes.
- 183 Endelig bemærkes, at de 11% ikke kun optræder som Shell's markedsandel i selskabets interne notat, men også i to andre dokumenter: et internt notat fra ICI, hvori dette selskab anfører, at Shell foreslår denne andel for sig selv, Hoechst og ICI (bilag 87 til den generelle meddelelse), og et af ICI udarbejdet referat af et møde den 29. november 1982 mellem ICI og Shell, hvorunder nævnte forslag blev omtalt på ny (bilag 99 til den generelle meddelelse).
- 184 Det tilføjes, at Kommissionen med rette kunne antage, at de forskellige foranstaltninger til begrænsning af salget var led i en kvoteordning, idet disse havde samme formål, nemlig at begrænse presset på priserne som følge af udbudsoverskuddet.
- 185 De argumenter, sagsøgeren har fremført, kan ikke svække Kommissionens bevismæssige konstateringer.

- 186 For det første kan sagsøgerens argument vedrørende stigningen i selskabets markedsandel, udnyttelsen af dets produktionskapacitet og overskridelsen af de påståede kvoter ikke afkræfte det i beslutningen anførte, hvorefter det gøres gældende, at der blev aftalt kvoter, men ikke, at disse blev overholdt. Endvidere var de aftalte kvoter salgskvoter og ikke produktionskvoter. Det er derfor uden betydning, at sagsøgeren måtte have udnyttet sin produktionskapacitet.
- 187 For det andet bemærkes med hensyn til udsvingene i tallene i de forskellige tabeller vedrørende 1980, at disse er ubetydelige og ikke afkræfter, at der fandtes en kvoteordning. Det må anses for et normalt led i en kvoteordning, at de mængder, der svarer til de markedsandele, som er tildelt de forskellige producenter, tilpasses udviklingen på det samlede marked, når deltagerne i ordningen har vurderet den samlede efterspørgsel forkert, således som det var tilfældet for 1980.
- 188 For det tredje er det ikke nødvendigt, at det er oplyst, hvem der har affattet de forskellige dokumenter, eller at det er beskrevet, hvorledes hvert enkelt dokument er udarbejdet, for at Kommissionen kan anvende dokumenterne over for en given virksomhed, i hvert fald ikke, når disse indgår i en sammenhæng med møder, og det er bevist, at formålet med disse navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål.
- 189 For det fjerde bemærkes med hensyn til det af sagsøgeren anførte, hvorefter Kommissionen i forbindelse med gennemgangen af bevismaterialet har forvekslet en statistisk bearbejdning af observationer vedrørende markedsudviklingen med bevist for et kartel, at det ikke er underbygget med nogen argumentation eller faktiske omstændigheder og i øvrigt ikke er sandsynligt.
- 190 Endelig bemærkes for det femte, at det forhold, at de markedsandele eller kvoter, der i nogle af tabellerne er tildelt producenterne, sammenlagt overstiger 100% eller det samlede forventede marked, ikke fratager disse tabeller deres bevisværdi. Denne overskridelse foreligger således ikke i de tabeller, hvoraf Kommissionen mener at kunne udlede en enighed (»revised« eller »agreed target«; bilag 55 og 60

til den generelle meddelelse), og det er helt normalt, at det forekommer i de tabeller, der udgør mellemstadier i forhandlingerne, idet producenterne dér udtrykte deres »ambitions«.

- 191 Kommissionen findes herefter at have ført tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgeren var blandt de polypropylenproducenter, der blev enige om de salgsmål for 1979, 1980 og første halvår af 1983 og i 1981 og 1982 om den begrænsning af deres månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, som er nævnt i beslutningen, og som var led i en kvoteordning.

2. *Anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1*

A — Den anfægtede retsakt

- 192 Det anføres i beslutningen (89. betragtning, første afsnit), at artikel 85, stk. 1, blandt konkurrencebegrænsende aftaler udtrykkeligt nævner aftaler, der går ud på direkte eller indirekte at fastsætte salgspriser eller opdele markeder mellem producenter, hvilket netop er de væsentligste kendetegn ved de her omhandlede aftaler.

- 193 Ifølge beslutningen (89. betragtning, andet, tredje og fjerde afsnit) var hovedformålet med indførelsen af systemet med regelmæssige møder og den uafbrudte samordning mellem producenterne at opnå prisforhøjelser gennem et kompleks af aftaler og ordninger. Ved at planlægge fælles foranstaltninger i form af prisinitiativer med fastsættelse af målpriser for hver kvalitet i de enkelte nationale valutaer, der skulle træde i kraft på et fastsat tidspunkt, søgte producenterne at eliminere den risiko, der ville have været forbundet med forsøg på ensidige prisforhøjelser. De forskellige kvoteordninger og andre mekanismer, der havde til formål at forlige de etablerede og de nye producenters indbyrdes afvigende interesser, havde i sidste ende til formål kunstigt at skabe en »stabil« situation, der kunne danne grundlag for prisforhøjelser.

- 194 Producenterne søgte i deres bestræbelser på at nå disse mål at organisere polypropylenmarkedet således, at markedskræfternes frie spil blev erstattet af et institutionaliseret og systematisk samarbejde mellem producenterne, som kan sidestilles med et kartel (beslutningen, 89. betragtning, femte afsnit).
- 195 Det anføres videre i beslutningen (90. betragtning, første og andet afsnit), at det i betragtning af aftalens åbenlyst konkurrencebegrænsende formål ikke er strengt nødvendigt, at der kan påvises en negativ virkning på konkurrencen, for at artikel 85, stk. 1, kan anvendes. I den foreliggende sag tyder det imidlertid på, at aftalen rent faktisk havde mærkbare virkninger for konkurrencevilkårene.
- 196 Ifølge beslutningen (90. betragtning, tredje og fjerde afsnit) blev de målpriser, der blev aftalt på møderne for hver kvalitet og i de enkelte valutaer, gennemført ved, at alle producenterne udsendte prisinstrukser til deres nationale salgskontorer eller agenter, som derefter skulle underrette kunderne om de nye priser. Der blev således over for kunderne anvendt en ensartet basispris for de forskellige kvaliteter i den pågældende valuta. Enkelte kunder kunne måske opnå særlige vilkår eller rabatter, og nogle producenter udsatte måske den planlagte forhøjelse eller gjorde andre indrømmelser. I praksis anvendte nogle producenter måske for nogle kvaliteter eller i nogle lande priser, der lå lidt under målpriserne, dog således at disse stadig blev fastsat på grundlag af de andre producenters generelle prisforhøjelse. Men fastsættelsen af et bestemt prisniveau, der derefter blev lanceret som »listepriisen« eller »den officielle pris«, betød, at kundernes muligheder for at forhandle med producenterne allerede var begrænsede, og at de mistede mange af de fordele, markedskræfternes frie spil ellers ville have givet dem.
- 197 Det understreges i beslutningen (90. betragtning, sidste afsnit), at de dokumenter, der foreligger — herunder producenternes egne markedsrapporter — viser, at der på markedet fandtes samordnede prisinitiativer, som omfattede samtlige producenter, og at der var en snæver sammenhæng mellem disse initiativer og systemet med regelmæssige møder.

- 198 Selv om det anføres i beslutningen (91. betragtning, første afsnit), at de faktisk opnåede priser generelt lå under »målene«, og at der var tendens til, at prisinitiativerne løb ud i sandet, undertiden i sidste instans med et kraftigt prisfald til følge, viser de diagrammer, som producenterne selv har henvist til, at der i årenes løb var et fast mønster med en helt parallel udvikling mellem målpriser og faktiske priser. I den periode, hvor der vides at være truffet prisinitiativer, bevægede den faktiske pris sig hver måned op i nærheden af det fastlagte mål. Et eventuelt prissammenbrud (f.eks. når polypropylenpriserne faldt) blev standset ved at fastsætte en ny og meget lavere målpris, hvorefter de opadgående tendenser blev genoprettet. Det kom navnlig til udtryk i juli — november 1983, at denne taktik virkede efter hensigten.
- 199 De fleste producenters leverancer i de år, hvor der fandtes en ordning, svarede ifølge beslutningen (91. betragtning, andet afsnit) generelt til den kvote eller det mål, de havde fået tildelt.
- 200 Sagsøgeren har peget på forskelle mellem det oprindelige mængdemål og de faktiske leverancer i det pågældende år (navnlig 1980) og har anført, at disse forskelle modbeviser, at der fandtes en kvoteordning. I besvarelse heraf anføres det i beslutningen (91. betragtning, tredje afsnit), at netop i dette år blev mængdemålene adskillige gange revideret, og den fastlagte markedsopdeling blev generelt gennemført i procentvise andele. Sagsøgeren har f.eks. fremhævet den progressive stigning i den mængde, selskabet hvert år solgte i Vesteuropa (fra 39 000 tons i 1979 til 45 000 i 1982). Målt i procent holdt selskabets markedsandel sig i virkeligheden konstant i hele perioden (mellem 3,1% og 3,2%) og svarede næsten nøjagtigt til det tildelte mål for hvert år. På samme måde viser ændringerne i nogle af producenternes markedsandele siden 1977 ikke, at der herskede ubegrænset konkurrence, idet kvoter eller mål blev fastlagt under hensyntagen til de nye producenters ønsker, og de større virksomheder var rede til at acceptere en vis reduktion af deres egen markedsandel for derved at fremme højere priser (beslutningen, 91. betragtning, sidste afsnit).
- 201 Det konkluderes i beslutningen (92. betragtning, første afsnit), at det forhold, at denne regulering af markedet i praksis ikke var fuldstændig og ikke helt udeluk-

kede konkurrence, ikke er ensbetydende med, at artikel 85 ikke kan bringes i anvendelse. Når der er tale om et stort antal producenter med divergerende kommercielle interesser, og der ikke findes lovmæssige tvangsforanstaltninger i tilfælde af en producents tilsidesættelse af de vedtagne ordninger, er intet kartel i stand til fuldstændigt at kontrollere deltagernes aktiviteter. Endvidere afvises i beslutningen (92. betragtning, sidste afsnit) det argument, at udviklingen på markedet ville være forløbet på samme måde også uden disse ordninger. Det anføres således, at det er en spekulation at overveje, hvad der ville være sket, hvis der ikke havde eksisteret nogen aftale, men at det i hvert fald er meget slående, at producenterne selv gav udtryk for den betydning, de tillagde møderne, ved at forkaste det forslag, der blev fremsat i maj 1982, om at ophøre med at mødes, da de foretrak — hvis der var balance mellem udbud og efterspørgsel — at tage »aktive skridt« til at hæve prisniveauet i stedet for blot at overlade det til markedskræfterne.

- 202 Endelig anføres det i beslutningen (73. betragtning), at Kommissionen i hvert fald aldrig har hævdet, at systemet med regelmæssige møder indebar fuld kontrol med producenternes produktion og salg, eller at det var den eneste faktor, der påvirkede priserne på polypropylen. Det bevismateriale, Kommissionen har lagt til grund, viser tværtimod, at producenterne erkendte, at markedet blev påvirket af faktorer — såsom ændringer i efterspørgslen eller prisstigninger på råstoffer — som de ikke havde indflydelse på. Producenterne måtte ved vedtagelsen af størrelsen af, tidspunktet og de nærmere vilkår for samt vurderingen af mulighederne for at gennemføre et prisinitiativ, også tage hensyn til sådanne markedsfaktorer. Et af hovedformålene med møderne var imidlertid at søge at koordinere producenternes reaktioner på sådanne faktorer. Det er også muligt, at prisen i vid udstrækning blev bestemt af forholdet mellem udbud og efterspørgsel, men det foreliggende bevismateriale viser, at producenterne gennem deres mængdekontrol eller kvoteordninger søgte at manipulere markedsvilkårene.

B — Parternes anbringender

- 203 Sagsøgeren har anført, at »karteller og samordnet praksis« er forbudt efter EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, ikke blot når de påvirker handelen mellem medlemsstater, men også når de har et konkurrencebegrænsende formål eller en konkurrencebegrænsende virkning. Det er sagsøgerens opfattelse, at ingen af disse to for-

hold foreligger med hensyn til ATO, idet selskabets uafhængige forretningspolitik udelukker, at dets adfærd kunne have til formål at hindre den frie konkurrence.

- 204 Endvidere har sagsøgeren anført, at Kommissionen ikke har kunnet påvise en virkning på markedet, idet dens påvisning heraf alene består i en henvisning til principper (90.-92. betragtning til beslutningen), mens Kommissionen i øvrigt i beslutningen (73. betragtning) har anerkendt, at prisen kunne være bestemt af udbud og efterspørgsel. Det gøres således gældende over for producenterne, at de »søgte at manipulere« markedsvilkårene ved at kontrollere mængderne og indføre kvoteordninger.
- 205 Sagsøgeren har gjort gældende, at EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, ikke kan finde anvendelse på selskabet, idet et sådant forsøg — såfremt det måtte have foreligget — ikke har haft nogen virkning på markedet, og ATO deltog ikke heri og underkastede sig ikke mængdekontrollen, kvoteordningerne eller prisfastsættelsen.
- 206 Endelig har sagsøgeren anført, at Kommissionen står over en selvmodsigelse, som den ikke kan forklare. Kommissionen mener således, at den i de dokumenter, den er i besiddelse af — og navnlig i en af deltagernes papirer — har fundet et absolut bevis for, at aftalen, således som den i øvrigt beskriver den, fandtes, men denne teoretiske beskrivelse svarer slet ikke til sagsøgerens faktisk konstaterede adfærd eller til polypropylenmarkedets funktion.
- 207 Kommissionen har henvist til de betragtninger til beslutningen, som sagsøgeren har nævnt, til støtte for, at sagsøgerens argumenter — hvorefter der ikke har været nogen virkning på markedet, og hvorefter det forhold, at der ikke har været nogen virkning på markedet, udelukker anvendelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1 — må forkastes.

C — Rettens vurdering

- 208 Det bemærkes, at sagsøgerens argumentation alene går ud på at påvise, at selskabets deltagelse i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter ikke er omfattet af Traktatens artikel 85, stk. 1, idet selskabets konkurrencemæssige adfærd på markedet viser, at deltagelsen i møderne hverken havde et konkurrencebegrænsende formål eller en konkurrencebegrænsende virkning.
- 209 Ifølge EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, er alle aftaler mellem virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for det fælles marked, uforenelige med dette og forbudt, navnlig sådanne som består i direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser og i opdeling af markeder eller forsyningskilder.
- 210 Retten henviser i denne forbindelse til, at det fremgår af dens vurdering vedrørende Kommissionens bevismæssige konstateringer, at de møder, sagsøgeren deltog i sammen med konkurrenter, havde til formål at begrænse konkurrencen på det fælles marked, navnlig ved fastsættelse af målpriser og salgsmål, og sagsøgerens deltagelse i disse møder var således ikke uden et konkurrencebegrænsende formål i den i EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, forudsatte betydning.
- 211 Kommissionen fandt derfor med rette, at sagsøgeren ved at deltage i de regelmæssige møder for polypropylenproducenter fra 1978 til september 1983 var indgået i et samarbejde med de polypropylenproducenter, der blev enige om prisinitiativer, foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativer, salgsmål for 1979, 1980 og første halvår af 1983 og foranstaltninger med henblik på i 1981 og 1982 at begrænse deres månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode,

og at selskabet således havde tilsidesat EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en aftale og samordnet praksis.

- 212 Det følger af det anførte, at sagsøgerens anbringender vedrørende Kommissionens bevismæssige konstateringer og anvendelse af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, i den anfægtede retsakt i deres helhed må forkastes.

Begrundelsen

1. Vedtagelsen af en enkelt beslutning

- 213 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ikke på korrekt måde har ført bevis for, at selskabet deltog i et kartel. Da de virksomheder, beslutningen er rettet til, befandt sig i forskellige økonomiske situationer, er det både vanskeligt, risikabelt og unaturligt at anbringe dem på samme niveau i et »horisontalt kartel«. Det er imidlertid det, Kommissionen gjorde, da den i ofte meget generelle vendinger anfægtede polypropylenproducenternes adfærd, hvorved klagepunkter, der beroede på enkelte producenters adfærd, under ét blev udstrakt til at omfatte alle eller et stort antal af dem. Ved på denne måde samlet at beskrive de handlinger, der gøres gældende over for polypropylenproducenterne, gør Kommissionen det vanskeligt præcist at fastlægge, hvilke faktiske omstændigheder og handlinger der påberåbes over for den enkelte, og det er på grundlag heraf, at den har fastlagt omfanget af den enkelte producents ansvar. Beslutningen er derfor ikke tilstrækkelig individualiseret og er i for høj grad generel, således som det fremgår af, at de handlinger, der specielt gøres gældende over for ATO, kun er beskrevet særskilt i meget få passager, og at der ikke er taget stilling til ATO's særlige argumenter.
- 214 Endvidere har sagsøgeren anført, at Kommissionen anvender en generel skyldformodning. I beslutningen fortolkes de faktiske omstændigheder og dokumenter fast på den måde, at der findes et kartel, men det overvejes ikke, at de samme faktiske omstændigheder kan forklares med andre grunde. ATO er på denne måde flettet ind i et net af beviser, ved hjælp af hvilket den enkelte producent antages at medvirke til andre producenters adfærd, og denne adfærd fortolkes — uanset hvor uskyldig den måtte være — fast i en konkurrencebegrænsende forstand.

- 215 Kommissionen har anført, at den del af beslutningen, der vedrører sagsøgeren, er tilstrækkelig præcis til, at selskabet kan forstå omfanget af de klagepunkter, der gøres gældende over for dette. Kommissionen har tilføjet, at beslutningen ikke kun er baseret på den generelle meddelelse om klagepunkter, men også på specifikke meddelelser til de enkelte virksomheder, herunder én specielt rettet til sagsøgeren. Endvidere optræder sagsøgeren mange gange i beslutningen og i de tabeller, der er vedlagt denne.
- 216 Retten finder, at dens vurderinger vedrørende beviset for overtrædelsen viser, at sagsøgeren — på samme måde som Retten — med den fornødne sikkerhed har kunnet udlede, hvilke klagepunkter der vedrører selskabet.
- 217 Endvidere bemærkes, at det forhold, at der er vedtaget én beslutning, ikke har medført, at klagepunkter vedrørende andre producenters adfærd er udstrakt til også at omfatte sagsøgeren, idet Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for alle de klagepunkter, der i beslutningen er gjort gældende over for selskabet.
- 218 Endelig bemærkes, at det fremgår af Rettens vurdering vedrørende beviset for overtrædelsen, at denne udgør et »horisontalt« kartel, som de forskellige polypropylenproducenter deltog i ud fra den enkeltes særlige økonomiske situation, og at sagsøgeren ikke har påvist, hvorved denne situation er til hinder for, at Kommissionen anbringer producenterne på samme niveau i et »horisontalt« kartel.
- 219 Anbringendet må herefter forkastes.

2. *Utilstrækkelig begrundelse*

- 220 Sagsøgeren har anført, at selskabet ikke ud fra beslutningen har kunnet vurdere, i hvilken udstrækning Kommissionen har taget hensyn til de forklaringer, som det

fremkom med i svaret på den meddelelse om klagepunkter, der blev fremsendt til det. Kommissionen har således i beslutningen gentaget de fleste af disse klagepunkter uden at henvise til de forhold, som sagsøgeren havde påpeget, ikke engang med henblik på at forkaste disse. Det drejer sig navnlig om oplysningerne vedrørende stigningen i markedsandel, således at produktionsanlægget var fuldt udnyttet, og de oplysninger, der skulle vise, at selskabets prisinstrukser fulgte efter meddelelsen i fagpressen, således at det blot fulgte udviklingen på markedet.

- 221 Kommissionen har anført, at den har imødegået alle sagsøgerens anbringender, for så vidt der var anledning hertil.
- 222 Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis (jf. bl.a. dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, Van Landewyck mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 66, og dom af 10.12.1985, forenede sager 240/82-242/82, 261/82, 262/82, 268/82 og 269/82, Stichting Sigarettenindustrie mod Kommissionen, Sml. s. 3831, præmis 88), at selv om Kommissionen i henhold til EØF-Traktatens artikel 190 er forpligtet til at begrunde sine beslutninger og herved anføre de faktiske og retlige omstændigheder, som er afgørende for foranstaltningens lovlighed, samt de betragtninger, der har ført til dens beslutning, kræves det ikke, at den imødegår samtlige faktiske og retlige indsigelser, der er rejst af hver enkelt berørt under den administrative procedure. Kommissionen er derfor ikke forpligtet til at tage stilling til de punkter, den anser for at være helt uden betydning.
- 223 I denne forbindelse bemærkes, at der er taget stilling til det første argument, sagsøgeren har nævnt, i beslutningens 91. betragtning, tredje afsnit. Dette svar var specielt rettet til sagsøgeren, idet det udtrykkeligt vedrører stigningen i selskabets salg. Som Retten har fastslået ved vurderingen af beviset for overtrædelsen, er det første argument irrelevant, idet det vedrører udnyttelsen af selskabets produktionskapacitet. Det andet argument er behandlet i beslutningen (30. betragtning), men Kommissionen har ikke kunnet tiltræde dette. Endvidere fremgår det af Rettens vurdering vedrørende beviset for overtrædelsen, at dette argument er ubegrundet.

224 Anbringendet må herefter forkastes.

Bøden

225 Sagsøgeren har anført, at selv om selskabet måtte have været uforsigtig ved at deltage i møderne for polypropylenproducenter uden klart at tage forbehold vedrørende mødernes indhold, kan denne mulige uforsigtighed ikke begrunde den alt for høje bøde, som Kommissionen har pålagt selskabet. Sagsøgeren har henvist til, at selskabet i disse møder så en mulighed for at få oplysninger om et marked, som det skulle ind på. Selskabet har i denne forbindelse tilføjet, at udveksling af oplysninger er en af betingelserne for konkurrence.

226 Kommissionen har anført, at grovheden af den overtrædelse, som der er ført bevis for, fuldt ud begrundes den bøde, der er pålagt sagsøgeren. Sagsøgerens argument, hvorefter udveksling af oplysninger skulle have en positiv indflydelse på konkurrencen, kan ikke tiltrædes, idet konkurrencen kræver, at markedet er gennemskueligt i forhold til alle virksomheder, både på udbuds- og efterspørgselssiden, men den anfægtede udveksling af oplysninger var begrænset til udbyderne.

227 Retten finder, at de faktiske omstændigheder, der er ført bevis for — navnlig vedrørende fastsættelsen af målpriser og salgsmål — er særdeles belastende, og at dette viser, at sagsøgeren ikke handlede uforsigtigt eller uagtsomt, men forsætligt. Der henvises i denne forbindelse specielt til, at overtrædelsen af EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, navnlig litra a), b) og c), var åbenbar, hvilket polypropylenproducenterne ikke var uvidende om.

228 Endvidere må sagsøgerens argument vedrørende udveksling af oplysninger klart forkastes, dels af de grunde, Kommissionen har anført, dels fordi det — såfremt dette synspunkt tiltrådtes — ville føre til, at Traktatens konkurrencebestemmelser fratages deres tilsigtede virkning.

229 Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, findes herefter at være rimelig under hensyn til grovheden af den overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler, som det kan fastslås, at sagsøgeren har begået.

Sagens omkostninger

230 I henhold til artikel 87, stk. 2, i Rettens procesreglement, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da sagsøgeren har tabt sagen, og Kommissionen har nedlagt påstand om, at sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger, pålægges det selskabet at betale disse.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Første Afdeling)

- 1) Sagsøgte frifindes.
- 2) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

Cruz Vilaça

Schintgen

Edward

Kirschner

Lenaerts

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 24. oktober 1991.

H. Jung
Justitssekretær

J. L. Cruz Vilaça
Præsident